

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Μετάφραση από τα αγγλικά και τα γαλλικά προς τα ελληνικά,
σχολιασμός και σύγκριση των άρθρων “BIPOC or POC? Equity or
Equality? The Debate Over Language on the Left” (Harmon,2021) &
“L'époque BIPOC, ou l'alliance des non-Blancs” (Baillargeon,2021)**

Τσίντζηρα Μαρία του Αναστασίου (Ξ2017008)

Επιτροπή Εποπτείας:

Τσίγκου Μαρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, (επιβλέπουσα)

Λίβας Σωτήριος, Καθηγητής, (β' βαθμολογητής)

ΚΕΡΚΥΡΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Μετάφραση από τα αγγλικά και τα γαλλικά προς τα ελληνικά, σχολιασμός και σύγκριση των άρθρων "BIPOC or POC? Equity or Equality? The Debate Over Language on the Left" (Harmon, 2021) & "L'époque BIPOC, ou l'alliance des non-Blancs" (Baillargeon, 2021).

Δηλώνω υπεύθυνα πως το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πως όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς είτε στις παραπομπές είτε στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	7
2. Μετάφρασμα Α	8
3. Μετάφρασμα Β	22
4. Πρωτότυπο κείμενο Α	29
5. Πρωτότυπο κείμενο Β	39
6. Μεταφραστικός σχολιασμός	44
6.1. Θεωρητικό πλαίσιο & προσέγγιση μεταφραστικών εννοιών	44
6.1.1. Διαγλωσσική μετάφραση & μεταφραστική διαδικασία	44
6.1.2. Φάση της ανάλυσης – κειμενικοί τύποι & κειμενικά είδη	45
6.1.3. Φάση της αναδιατύπωσης – μεταφραστικά προβλήματα & μεταφραστικές τεχνικές	47
6.1.4. Κλίμακες ύφους & επίπεδο λόγου	48
6.2. Το κείμενο-πηγή ως πακέτο μεταφραστικών οδηγιών	49
6.3. Συγκριτική ανάλυση των κειμένων-πηγή	50
6.4. Πραγματολογικά & πολιτισμικά μεταφραστικά προβλήματα	52
6.5. Γλωσσικά & ιδιάζοντα μεταφραστικά προβλήματα	54
6.5.1. Ως προς κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον	55
6.5.2. Ως προς τη φυλετική ταυτότητα	58

6.5.3. Ως προς τη συμπεριληπτική & ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα	61
6.5.4. Ως προς την έμφυλη ταυτότητα	62
6.5.5. Ως προς το ύφος	67
6.6. Επίλογος	68
7. Βιβλιογραφία & Corpus	69

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες του ΤΞΓΜΔ για τις γνώσεις που μου προσέφεραν κατά τη φοίτησή μου στο πρόγραμμα.

Οφείλω, επίσης, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην επιβλέπουσα μου, κ. Μαρία Τσίγκου, για την υπομονή της και για τις πολύτιμες συμβουλές της καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, αλλά και στον κ. Σωτήριο Λίβα που δέχθηκε να συμμετέχει στην επιτροπή εποπτείας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους μου, διότι χωρίς αυτούς δεν θα είχα καταφέρει να φτάσω στην Κέρκυρα για να εκπληρώσω το όνειρό μου.

Τσίντζηρα Μαρία

Κέρκυρα, Φεβρουάριος 2022

1. Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του Προπτυχιακού Προγράμματος του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας. Στόχος της εργασίας αυτής είναι η μετάφραση, ο σχολιασμός και η σύγκριση των άρθρων «BIPOC or POC? Equity or Equality? The Debate Over Language on the Left» (Harmon, 2021) και «L'époque BIPOC, ou l'alliance des non-Blancs» (Baillargeon, 2021). Ο μεταφραστικός σχολιασμός αναφέρεται στις φάσεις της μεταφραστικής διαδικασίας και χωρίζεται στο θεωρητικό μέρος (6.1. έως 6.2) και στο πρακτικό μέρος (6.3. έως 6.6.). Στον επίλογο παρουσιάζεται το είδος της μεταφραστικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε για την παραγωγή των μεταφρασμάτων.

Τα προς μετάφραση κείμενα πραγματεύονται θέματα που με ενδιαφέρουν σε ακαδημαϊκό επίπεδο, όπως η εμφάνιση και η μετάφραση νεολογισμών, ο αυτοπροσδιορισμός της ταυτότητας και η χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας με στόχο την εξάλειψη του συστημικού ρατσισμού και των έμφυλων διακρίσεων.

2. Μετάφρασμα Α

Το κείμενο-πηγή Α (ΚΠΑ) ανακτήθηκε από την επίσημη ιστοσελίδα της εφημερίδας *The New York Times* και συντάκτης του είναι η πολυβραβευμένη αμερικανίδα αρθρογράφος Amy Harmon, η οποία μεταξύ άλλων ασχολείται με θέματα ρατσισμού και έμφυλης ανισότητας. Το άρθρο της Harmon δημοσιεύθηκε την 1η Νοεμβρίου του 2021, αποδέκτες του είναι το αγγλόφωνο αναγνωστικό κοινό και οι επισκέπτες της ιστοσελίδας.

ΒΙΡΟC ή ΡΟC; Δικαιοσύνη ή Ισότητα; Η συζήτηση περί γλώσσας της Αριστεράς στην Αμερική.

Για όσους επιδιώκουν την κοινωνική αλλαγή και την καταπολέμηση κάθε μορφής ρατσισμού, κάθε λέξη μετράει. Κι όμως οι λέξεις συχνά συγχέονται.

Στην Καλιφόρνια, ένας Μαύρος πρωτοετής φοιτητής από τον Νότο αφηγούνταν μια ιστορία για τους Λατινοαμερικάνους φίλους του πίσω στην πόλη του όταν διακόπηκε από μια λευκή συμφοιτήτρια του. «Εδώ λέμε “Latinx”,» την θυμάται να λέει, χρησιμοποιώντας έναν όρο που ο ίδιος δεν είχε ξανακούσει ποτέ, «γιατί σεβόμαστε τα τρανς άτομα». ¹

1 **ΣτΜ:** Ο νεολογισμός Latinx (λάπιν-εξ) δημιουργήθηκε προκειμένου να αποφευχθεί η γενικευτική χρήση του ουσιαστικού αρσενικού γένους «Latino» ή η χρήση του επιθέτου θηλυκού γένους «Latina» κατά την αναφορά σε άτομα λατινοαμερικανικής καταγωγής. Οι καταλήξεις «-ο» και «α» αντικαταστάθηκαν από την κατάληξη «-x» που αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα ταυτοτήτων φύλου, οι οποίες δεν εμπίπτουν στη δυαδικότητα του φύλου. Στα ελληνικά ο όρος μεταφράζεται με τη χρήση του ουσιαστικού ουδέτερου γένους «Λατινοαμερικανό» για τον ενικό αριθμό ή «Λατινοαμερικανά» για τον πληθυντικό αριθμό.

Στην Φιλαδέλφεια, η Έμμα Μπλάκσον αμφισβήτησε τον ισχυρισμό μιας λευκής γειτόνισσας της ότι τα Μαύρα παιδιά στο σχολείο είναι πιο απείθαρχα από τα άλλα. «Πρόκειται απλώς για μια ενδόμυχη προκατάληψη μου», συνέχισε η γειτόνισσα, λέγοντας πως πρόσφατα έμαθε αυτή τη φράση.

Στο Σικάγο, η Κέλσι Ο' Ντόνελ, ετών 31, αναρωτιέται γιατί οι συνάδελφοι και οι φίλοι της έχουν αρχίσει ξαφνικά να λένε «BIPOC» (Black, Indigenous and People of Color), ένα ακρωνύμιο συμπεριληπτικό για τα Μαύρα, Ιθαγενή ή άλλα έγχρωμα άτομα (ΜΙΘΕΑ). Πώς προέκυψε αυτό; «Δεν μπορούσα να ρωτήσω κανέναν», λέει η κα Ο' Ντόνελ, που είναι λευκή. «Η μόνη απάντηση θα ήταν: “Αυτό λέμε πλέον”. Έτσι απλά.».

Οι Αμερικανοί πάντα ζορίζονταν, όταν επρόκειτο να περιγράψουν τη φυλή κάποιου, αλλάζοντας φράσεις και λέξεις προκειμένου η γλώσσα τους να ανταποκρίνεται στους αγώνες και τις αξίες των καιρών. Ιδιαίτερα μετά τις διαμαρτυρίες για κοινωνική δικαιοσύνη το καλοκαίρι του 2020, τα ζητήματα γλώσσας αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη προσοχή, όπως υποστηρίζουν ακαδημαϊκοί και ακτιβιστές, καθώς κάποιοι από το χώρο της Αριστεράς επιδιώκουν αλλαγές στην κουλτούρα και την νοοτροπία μέσω των λέξεων.

«Δεν μπορείς να αλλάξεις ό,τι δεν μπορείς να κατονομάσεις», λέει η Κάθι Αλμπίσα, αντιπρόεδρος θεσμικών και τομεακών αλλαγών στο μη κερδοσκοπικό οργανισμό Race Forward για θέματα φυλετικής δικαιοσύνης.

Ωστόσο, για κάποιους ανθρώπους, το καινούργιο λεξιλόγιο είναι ένα είδος ακατανόητου κώδικα, ρυθμισμένου σε μια συχνότητα που μπορεί να συντονιστεί μόνο ένα μικρό και πολύ μορφωμένο μέρος Αμερικανών. Το λεξιλόγιο αυτό είναι

πλέον η λυδία λίθος της πολιτικής βάσει της οποίας ορίζονται κάθε φορά νέες απαντήσεις. Κάποιοι άλλοι νιώθουν απογοήτευση, μετά από τις τόσες διαμαρτυρίες το προηγούμενο καλοκαίρι, με αίτημα τις βαθύτερες αλλαγές σε ζητήματα ποινικής δικαιοσύνης και εκλογικών δικαιωμάτων.

«Πίστευα πραγματικά πως η Αμερική είχε αρχίσει να αλλάζει ριζικά σε ό,τι αφορούσε τις φυλετικές διακρίσεις», εξηγεί η κα Μπλάκσον, μια Μαύρη τελειόφοιτος επιδημιολογίας που έχει εκφράσει την απογοήτευση της στο Twitter. «Ως τώρα ήταν μόνο λόγια».

Όπως ήταν αναμενόμενο, η ίδια η γλώσσα τίθεται υπό αμφισβήτηση, ειδικά από τους συντηρητικούς κύκλους, που καλλιεργούν αισθήματα δυσφορίας προς το νέο λεξιλόγιο, για να κινητοποιήσουν την εκλογική τους βάση, κυρίως λευκούς ψηφοφόρους, και αναφέρονται σε αυτό ως «wokespeak», δηλαδή ως «γλώσσα αφύπνισης». Μια συντηρητική ομάδα λήψης αποφάσεων δημοσίευσε μια λίστα λέξεων, μεταξύ των οποίων ήταν η «μικροεπιθετικότητα» και το «Black Lives Matter» (Οι-ζωές-των-Μαύρων-έχουν-αξία), προκειμένου να προειδοποιήσει τους γονείς ότι η κοινώς γνωστή «Κριτική θεωρία των φυλών», διδάσκεται πλέον στα σχολεία των παιδιών τους.

Η νέα γλώσσα ξεπερνά τα θέματα φυλής, προσθέτοντας εκφράσεις και εισάγοντας ιδέες, νέες για πολλούς Αμερικανούς. Ταυτόχρονα, στην Αμερική κερδίζουν συνεχώς έδαφος ουδέτεροι ως προς το φύλο όροι, όπως ο συμπεριληπτικός όρος «Latinx» που χρησιμοποιείται για τα άτομα λατινοαμερικανικής καταγωγής, οι αντωνυμίες πληθυντικού αριθμού «they/them» (αυτά), που χρησιμοποιούνται για να αναφερθούμε σε ένα μόνο άτομο με μη-δυναδική ταυτότητα φύλου, και οι όροι «γεννήτορ» ή

«έγκυο άτομο» αντί για τον όρο «μητέρα», προκειμένου να συμπεριληφθούν τα τρανς άτομα.

Ορισμένοι ακτιβιστές τάσσονται υπέρ της εστίασης στη σημασία της γλώσσας, υποστηρίζοντας ότι ο τρόπος που οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τις λέξεις δεν είναι απλός συμβολισμός, αλλά είναι απαραίτητος για την απόδοση δικαιοσύνης.

Ο Ρασάντ Ρόμπινσον, πρόεδρος του Color of Change, ενός οργανισμού για τη φυλετική δικαιοσύνη, λέει χαρακτηριστικά: «Το να πω “Ένας Μαύρος είναι λιγότερο πιθανό να μπορέσει να πάρει δάνειο”, αντί να πω: “Οι τράπεζες είναι λιγότερο πιθανό να δώσουν δάνειο σε έναν Μαύρο”, μπορεί να φαίνεται ότι εγώ απλώς το διατύπωσα διαφορετικά. Όμως η πρώτη εκδοχή κάνει τους ανθρώπους να αναρωτιούνται: “Τι πάει λάθος με τους Μαύρους ανθρώπους; Ας τους εντάξουμε σε προγράμματα οικονομικού γραμματισμού”, ενώ η δεύτερη τους κάνει να λένε: “Τι πάει λάθος με τις τράπεζες;” ».

Ο κ. Ρόμπινσον προσθέτει: «Όταν έχεις υπάρξει στο περιθώριο, έχει τεράστια σημασία το να μπορείς να διεκδικείς δική σου γλώσσα, δική σου ρητορική και δικό σου λεξιλόγιο για να εκφράζεσαι».

Παρόλα αυτά, κάποιοι άλλοι που αυτοπροσδιορίζονται ως φιλελεύθεροι και λένε ότι ενδιαφέρονται βαθιά για την κοινωνική δικαιοσύνη, αισθάνονται άβολα με κάποιες από αυτές τις αλλαγές και με την πίεση που μπορεί να συσχετιστεί με αυτές .

Η κα Ο' Ντόνελ από το Σικάγο, ειδικά όταν βρίσκεται μεταξύ άλλων φιλελεύθερων λευκών με ακαδημαϊκές σπουδές, λέει: «Νιώθω εξουθενωμένη, πρέπει να είσαι συνεχώς σε επιφυλακή, διαφορετικά με την πρώτη ευκαιρία θα σε χαρακτηρίσουν ρατσιστή ή τρανσφοβικό».

Και ο Στίφεν Πέισλι από την Ίθακα της πολιτείας της Νέας Υόρκης λέει ότι ένιωσε αηδία όταν άκουσε σε ένα ακαδημαϊκό συνέδριο τις βιβλιοθήκες να χαρακτηρίζονται ως «τόποι εγκλήματος», χαρακτηρισμός που αποσκοπεί στο να αντικατοπτρίσει τις προκαταλήψεις τους σχετικά με το πώς αντιμετωπίζονται οι σπάνιες συλλογές βιβλίων. Παρά τη γλώσσα που προσπαθεί να ενοχοποιήσει τους ανθρώπους που αναλαμβάνουν δράση, ο ίδιος εύχεται το μήνυμα να ήταν: «ΚΑΙ οι λευκοί άνθρωποι υποφέρουν επειδή ζουν σε μια κοινωνία όπου η φυλετική αδικία και οι ανισότητες συνεχίζουν να επικρατούν».

Μεταβαλλόμενη γλώσσα, μεταβαλλόμενες απόψεις

Πολλές από τις λέξεις που κάνουν την εμφάνισή τους στις σημερινές περί γλώσσας συζητήσεις, δεν είναι καινούργιες.

Ο όρος «ενδόμυχη προκατάληψη» εντοπίζεται για πρώτη φορά στο έργο ψυχολόγων κατά τη δεκαετία του '90, όταν ο επιστημονικός αυτός τομέας άρχισε να καταγράφει τους υποσυνείδητους συνειρμούς που ωθούν τους ανθρώπους στην αναπαραγωγή στερεοτύπων. Σύμφωνα με την Αν Τσάριτι Χάντλεϊ, γλωσσολόγο στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ, η προσπάθεια για την αντικατάσταση της λέξης «σκλάβοι» με τη σύμφραση «υποδουλωμένοι άνθρωποι» υποστηρίζεται εδώ και χρόνια από πολλούς Μαύρους ακαδημαϊκούς, προκειμένου να δοθεί έμφαση τόσο στη βαναυσότητα που χαρακτήρισε τη δουλεία στις ΗΠΑ όσο και στο γεγονός ότι όσοι υποδουλώθηκαν δεν υπολογίζονταν ως άνθρωποι. Ωστόσο, όπως τονίζει η δρ Hudley: «Μόλις πρόσφατα άρχισαν όλοι αυτοί οι όροι να υπάρχουν στη συνείδηση των ανθρώπων».

Η δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ από την αστυνομία και οι βίαιες διαδηλώσεις που ακολούθησαν σε όλη την Αμερική, σε μεγάλες ή μικρές πόλεις και στα προάστια,

λειτουργήσαν ως καταλύτης στη διάδοση των νέων όρων. Οι λέξεις κυκλοφόρησαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις λέσχες βιβλίου. Οι διαδικτυακές αναζητήσεις για τη λέξη «ρατσισμός» διπλασιάστηκαν έπειτα από τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ, σύμφωνα με το διαδικτυακό αμερικανικό λεξικό Merriam-Webster, το οποίο επικαιροποίησε τον ορισμό της λέξης προκειμένου να καταδείξει πώς ο ρατσισμός είναι συστημικός. Ταυτόχρονα, οι περισσότερες επιχειρήσεις, μικρές και μεγάλες, έχουν αρχίσει να θεωρούν επιτακτική την γλωσσική κατάρτιση του προσωπικού τους στο πλαίσιο ευρύτερων επιμορφωτικών προγραμμάτων, που στοχεύουν στην οικοδόμηση μιας κουλτούρας αποδοχής για το ετερόκλητο εργατικό δυναμικό.

Λόγω της ραγδαίας αύξησης της δημοφιλίας του, το ακρωνύμιο «BIPOC» (που προφέρεται *μπάι-ποκ*) συμπεριλήφθηκε ως λήμμα στο Merriam-Webster μόλις φέτος, παρά τις αμφιβολίες σημαντικού αριθμού γλωσσολόγων σχετικά με το πώς προέκυψε ο όρος.

Κατά την Νικόλ Χόλιντεϊ, γλωσσολόγο στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια, ένας από τους λόγους που ο όρος «BIPOC» έχει προκαλέσει αντιδράσεις και σύγχυση είναι διότι φαίνεται να είναι ένα παράδειγμα «αναδιαμόρφωσης της γλώσσας “από πάνω προς τα κάτω”». Με αμέτρητες δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το προηγούμενο έτος, οι υπέρμαχοι του όρου υποστηρίζουν ότι η χρήση του στοχεύει στο να δοθεί έμφαση στη σοβαρότητα της φυλετικής αδικίας που υφίστανται οι Μαύροι και Ιθαγενείς πληθυσμοί. Όμως ελάχιστοι είναι οι Μαύροι ή Ιθαγενείς που τον χρησιμοποιούν, σύμφωνα με γλωσσολόγους.

Σε μια δημοσκόπηση της Ipsos, η οποία διεξήχθη σε εθνικό επίπεδο για για λογαριασμό των New York Times, ο αριθμός των λευκών Δημοκρατικών που δήλωσε ότι αισθάνεται «πολύ υπέρ» της χρήσης του «BIPOC» είναι υπερδιπλάσιος σε σχέση με εκείνον των Αμερικανών που ανήκουν σε κάποια από τις μη-λευκές φυλετικές κατηγορίες που ο όρος συμπεριλαμβάνει.

Στην έκθεσή της με τίτλο «Πού οφείλεται η αποτυχία του BIPOC» (Why BIPOC Fails), σε ένα πρόσφατο τεύχος του περιοδικού Virginia Law, η Μίρα Ντέο, κοινωνιολόγος και διδάκτωρ στη Νομική Σχολή Σαουθγουέστερν, επισημαίνει ότι ο όρος μπορεί να καταλήξει να είναι «ανακριβής» ή «παραπλανητικός».

Το ακρωνύμιο, το οποίο χρησιμοποιούνταν ευρέως μόνο εδώ και περίπου ένα χρόνο, συχνά παρερμηνεύεται ως «αμφιφυλόφιλα έγχρωμα άτομα». Οι Ασιατοαμερικάνοι και οι Λατινοαμερικάνοι πολίτες συχνά μένουν με την απορία κατά πόσο τους συμπεριλαμβάνουν τα τρία τελευταία γράμματα του ακρωνυμίου (POC). Επιπλέον, οι ακτιβιστές που απαιτούν φυλετική δικαιοσύνη εδώ και καιρό διακρίνουν την έννοια της ισότητας από την έννοια της δικαιοσύνης, αλλά η τελευταία έγινε δημοφιλής πιο πρόσφατα. Ορισμένοι προκρίνουν τη χρήση της έννοιας «δικαιοσύνη» έναντι της έννοιας «ισότητα», καθώς υποστηρίζουν ότι η δικαιοσύνη υποδηλώνει πως για την επίτευξη του θεμιτού στόχου αρκεί η ίση μεταχείριση. Και εμμένουν σε αυτή τη θέση παραβλέποντας τόσο τα εγγενή μειονεκτήματα που προξένησαν οι παρελθούσες και παρούσες διακρίσεις, όσο και την ανάγκη χάραξης πολιτικών για την εξουδετέρωσή τους.

Επίσης, φαίνεται πως οι όροι αλλάζουν με γρήγορους ρυθμούς. Μερικοί ακαδημαϊκοί τώρα ισχυρίζονται ότι η σύμφραση «ενδόμυχη προκατάληψη» πρέπει να

αντικατασταθεί από τη σύμφραση «παθητική προκατάληψη», καθώς η πρώτη έχει χρησιμοποιηθεί περισσότερο ως ένα μέσο για να απαλλαγεί ο άνθρωπος από τις προκαταλήψεις του, παρά ως μια έκκληση για την αντιμετώπιση τους.

Ένα ακόμα παράδειγμα αποτελεί το αρκτικόλεξο ΛΟΑΤΚΙ+. Τα τέσσερα πρώτα γράμματα αναφέρονται σε άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως Λεσβίες, Ομοφυλόφιλα, Αμφιφυλόφιλα και Διεμφυλικά. Το πέμπτο γράμμα “Κ” αναφέρεται σε άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως κουήρ (queer) ή σε διερωτώμενα άτομα που εξερευνούν ακόμα τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου τους (questioning).

Μόλις πρόσφατα, το αρκτικόλεξο εμπλουτίστηκε με δύο νέα γράμματα. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τα γράμματα “Ι” και “Α”, των οποίων η προσθήκη έγινε με στόχο τη συμπερίληψη πρώτον των ίντερσεξ/μεσοφυλικών ατόμων, δηλαδή όσων γεννιούνται με χαρακτηριστικά βιολογικού φύλου που δεν ανήκουν αυστηρά στις κατηγορίες του αρσενικού ή του θηλυκού, και δεύτερον των ασέξουαλ ατόμων, δηλαδή όσων δεν βιώνουν καθόλου (ή βιώνουν λίγη) σεξουαλική έλξη προς άλλα άτομα ή των συμμάχων της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας, αντίστοιχα. Τέλος, η προσθήκη του συμβόλου συν (+) στο τέλος δηλώνει ότι ο όρος δεν συμπεριλαμβάνει τα πάντα.

«Προσπαθώ να σκεφτώ γιατί με εξαγριώνει που συνεχώς προσθέτουν κι άλλα γράμματα», λέει η Λόρα Μπράντφορντ, 52 ετών, από το Νάσβιλ της πολιτείας του Τενεσί, η οποία είναι αμφιφυλόφιλη και παντρεμένη με γυναίκα. «Είναι κάτι σαν “εμείς προσπαθούμε να καταλάβουμε, αλλά εσείς το κάνετε ολοένα και πιο περίπλοκο!”».

Ωστόσο, όπως πολλοί Αμερικανοί, η κα Μπράντφορντ ομολογεί ότι ένιωσε να «αφυπνίζεται» συνειδησιακά το προηγούμενο καλοκαίρι αφότου ενημερώθηκε σχετικά με θέματα ρατσισμού στην Αμερική. Η ίδια βρίσκει εξαιρετικά ενοχλητική την υποτιμητική χρήση του επιθέτου «woke», δηλαδή «αφυπνισθείς». Ως όρος πολιτικής ταυτότητας έχει αποκτήσει πολλές εναλασσόμενες σημασίες, συμπεριλαμβανομένης αυτής που αντανάκλα τη δική της εμπειρία και αναφέρεται στην «κουλτούρα αφύπνισης», στη συνειδησιακή αφύπνιση σχετικά με τις κοινωνικές ανισότητες, τις φυλετικές και έμφυλες διακρίσεις. Όμως πλέον ο όρος υπαινίσσεται ότι τα ιδεώδη της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι παράλογα και υποκριτικά.

«Είναι άσχημο», προσθέτει. «Το να είναι κανείς αφυπνισθείς σημαίνει ότι έχει πλέον συνειδητοποιήσει ότι πλήγωνε κάποιον εδώ και πολύ καιρό».

Προς αναζήτηση καλύτερων λέξεων

Ωστόσο, είναι ασαφές το κατά πόσο η χρήση συγκεκριμένων λέξεων είναι μια ένδειξη θέλησης για ανατροπή των παραδόσεων που ενισχύουν τις κοινωνικές ανισότητες. Ειδικά για τους λευκούς φιλελεύθερους, «υπάρχει κοινωνική πίεση για να ασχοληθούν με αυτές τις λέξεις στη δεδομένη κοινωνική στιγμή», ισχυρίζεται η δρ Χάντλεϊ. «Θεωρούν ότι είναι μέρος του τι σημαίνει να είσαι ένα μορφωμένο λευκό άτομο σε συγκεκριμένα μέρη και χώρους, ανεξαρτήτως αν συμφωνούν με αυτό ή όχι.»

Οι τρέχοντες αγώνες για την γλώσσα αντικατοπτρίζουν ουσιώδεις αλλαγές στον τρόπο σκέψης σχετικά με κάποια βασικά ζητήματα, σημειώνουν οι ειδικοί.

Η προσθήκη των επιθέτων «δομικός» ή «συστημικός» πριν τη λέξη «ρατσισμός», για παράδειγμα, οφείλεται στην ευρύτερη παραδοχή ότι ο ρατσισμός δεν είναι απλώς μια

προσωπική προκατάληψη, αλλά ένα σύνολο μειονεκτημάτων που ξεκινούν από ένα μέσο λευκό παιδί που γεννιέται σε μια οικογένεια πιο ευκατάστατη από τις άλλες, και επεκτείνονται στη σχετική με τη στέγαση και τις εκλογές νομοθεσία, τις πολιτικές δανειοδότησης των τραπεζών και το εκπαιδευτικό σύστημα.

«Σε σύγκριση με 18 μήνες πριν, η χρήση του όρου “συστημικός ρατσισμός” είναι πλέον ευρεία, ανεξαρτήτως αν οι άνθρωποι μιλούν για αυτόν ή αρνούνται την ύπαρξή του», λέει ο ιστορικός Ίμπραμ Χ.Κέντι, στο πολυδιαβασμένο βιβλίο του με τίτλο «Πώς να είσαι αντιρατσιστής» (How to Be an Antiracist).

Για την Νάνσι Μακντόναλντ Λαντ, μια λευκή υψηλόβαθμη κληρικό στην ουνιταριανή εκκλησία της Μπεθέσντα στην πολιτεία του Μέριλαντ, που αποτελείται κυρίως από λευκούς προοδευτικούς, η εμμονή με τη γλώσσα οφείλεται τουλάχιστον εν μέρει σε μια ειλικρινή επιθυμία να επαναπροσανατολίσουμε τον τρόπο θέασης του κόσμου. Μπορεί να είναι δύσκολο να ενημερώνεται κανείς συνεχώς για τις λεξιλογικές μικρομεταβολές, οι οποίες περιλαμβάνουν λέξεις που διακρίνουν τον χαρακτηρισμό ενός ανθρώπου και την περιγραφή μιας κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει – «χωρίς στέγη» αντί για «άστεγος».

Ωστόσο, η αιδεσιμότητα Λαντ μερικές φορές θεωρεί τις συζητήσεις των πιστών σχετικά με τις λέξεις ως υποκατάστατο μιας πιο ουσιαστικής δράσης, η γλώσσα «δε δηλώνει μόνο αρετές», λέει αναφερόμενη στη δημόσια έκφραση απόψεων που στοχεύουν στην επίδειξη του καλού χαρακτήρα ενός ανθρώπου.

«Πρόκειται για αυτόν τον βαθιά ριζωμένο φόβο της αποτυχίας», προσθέτει. «Κι έτσι βρίσκονται τόσο αυτοί όσο κι εμείς σε μια ατέρμονη αναζήτηση της τέλει γλώσσας».

Η γλωσσική αλλαγή έχει εδώ και καιρό εργαλειοποιηθεί με στόχο τη διαμόρφωση των κοινωνικών αντιλήψεων για την ταυτότητα, τονίζουν οι γλωσσολόγοι.

Ο όρος «queer», που χρησιμοποιήθηκε στο παρελθόν υποτιμητικά για τα ομοφυλόφιλα άτομα, έχει επανοικειοποιηθεί ειδικά από τη νεότερη γενιά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας ως αυτοπροσδιοριστικός όρος. Ο όρος «Αφροαμερικάνος», που κυριάρχησε τη δεκαετία του '80 μετά τον ισχυρισμό του αιδεσιμότητος Τζέσι Τζάκσον ότι ο όρος «μαύρος» υποβιβάζει την περιπλοκότητα της φυλής στο χρώμα του δέρματος, έχει πλέον αντικατασταθεί από τον όρο «Μαύρος», με κεφαλαίο «Μ», για να υπογραμμιστεί η συλλογική πολιτική ταυτότητα μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Φυσικά, οι γλωσσικές αλλαγές προκαλούν ανησυχία στους ανθρώπους επειδή οι γλωσσικές αλλαγές σηματοδοτούν αλλαγές και στην κοινωνία.

Ο τιμητικός τίτλος «κα», για παράδειγμα, έγειρε αντιδράσεις για πολλές δεκαετίες πριν καταλήξει να είναι μια η προτιμότερη εναλλακτική για να αναφερθούμε σε μια γυναίκα όταν δεν γνωρίζουμε την οικογενειακή της κατάσταση.

Λόγια, και όχι πράξεις;

Κάποιοι άλλοι πάλι βλέπουν την προσοχή που δίνεται στη γλώσσα ως μια προσπάθεια αποφυγής της πραγματικότητας.

Τώρα τελευταία, ολοένα και περισσότεροι επίσημοι παράγοντες έχουν δεχθεί κριτική, καθώς κατά τη διάρκεια δηλώσεών τους γνωστοποιούσαν ότι η εν λόγω ομιλία ή δημόσια εκδήλωση λάμβανε χώρα σε εδάφη που κάποτε κατοικούνταν από Ιθαγενείς της Αμερικής. Οι δηλώσεις αυτές έχουν γίνει γνώστες ως «απονομές εδαφικότητας». Σε ένα πρόσφατο δοκίμιο της, η Σάμερ Γουίκι, μέλος της ομοσπονδιακά

αναγνωρισμένης φυλής Cherokee Nation, άφησε να εννοηθεί ότι αυτές οι δηλώσεις μπορεί να καταλήξουν να φαίνονται ρηχές και αποσπούν την προσοχή από τις πολιτικές στήριξης των Ιθαγενών. Εκείνες οι δηλώσεις που στοχεύουν στην έκφραση «ευγνωμοσύνης» ή στο να επισημάνουν ότι ο ομιλητής είναι ένας «προσκεκλημένος», σύμφωνα με την κ Γουίκι., είναι ιδιαίτερα «κενές και αλλοτριωτικές». «Εώς ότου να ληφθεί δράση για την αναγνώριση και την ενδυνάμωση των ιθαγενών πληθυσμών, εώς ότου να διδάσκεται η πραγματική ιστορία και να αποδοθεί η σχετική με τα εδάφη δικαιοσύνη, οποιαδήποτε “απονομή εδαφικότητας” είναι ως επί το πλείστον κενή και αλλοτριωτική», λέει η ίδια σε μια έκθεση της για την πλατφόρμα ψηφιακών μέσων “Arkansas Soul”.

Παρόμοια άποψη έχει εκφράσει και η Λουσία Μαρτέλ-Ντάου, δικηγόρος μετανάστευσης στη φιλελεύθερη Κομητεία Μάριν, για τους λευκούς προοδευτικούς που χρησιμοποιούν ασυναίσθητα τον όρο «Latinx». Δεν έχει πρόβλημα με τον όρο, που έχει υιοθετηθεί από ένα μικρό μέρος ενήλικων Αμερικανών, οι οποίοι αυτοπροσδιορίζονται ως άτομα λατινοαμερικανικής καταγωγής, ώστε να αποφύγουν τη γενικευτική χρήση του επιθέτου αρσενικού γένους «Latino» (Λατινοαμερικάνοι) και να μην αποκλείουν άτομα που δεν αυτοπροσδιορίζονται ούτε ως άντρας ούτε ως γυναίκα. Ωστόσο, η ίδια αναρωτιέται, πόσοι από τους λευκούς κατοίκους του Μάριν που διεκδικούν τη χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας, συνηγορούν υπέρ των αλλαγών στη χωροταξική και πολεοδομική νομοθεσία για τη δημιουργία περισσότερων ευκαιριών στέγασης για τους Λατινοαμερικανούς πρόσφυγες;

Τέτοιου είδους παρατηρήσεις επιβεβαιώνονται από μια φετινή έρευνα της Τζένιφερ Τσαντ, πολιτικής επιστήμονος στο Γουέλσλι Κόλετζ. Η ίδια διαπίστωσε πως ακόμα

και οι πιο ευαισθητοποιημένοι ως προς τις φυλετικές διακρίσεις λευκοί Αμερικανοί θεωρούν πράγματα όπως το «να ακούν τις απόψεις των έγχρωμων ατόμων» ή «να ενημερώνονται για τον ρατσισμό» πιο σημαντικά από το «να επιλέγουν να ζουν σε μια κοινότητα φυλετικής ποικιλομορφίας», «να εφιστούν την προσοχή των εκλεγμένων εκπροσώπων για ζητήματα ρατσισμού», ή το να ψηφίζουν.

Σύμφωνα με τη γλωσσολόγο δρ Χόλιντεϊ, ένας από τους κινδύνους που ενέχει η χρήση των λέξεων χωρίς να τις εννοούμε είναι η υπέρμετρη χρήση όρων – όπως η «συμπερίληψη» – σε σημείο που το νόημα τους διαβρώνεται, κάτι το οποίο είναι γνωστό στους κύκλους των γλωσσολόγων ως «σημασιολογικός αποχρωματισμός» ή «αποσημασιοποίηση».

Την ίδια στιγμή, οι κριτικοί σημειώνουν ότι οι συντηρητικοί έχουν εκμεταλλευτεί τη δυσφορία των πολιτών για τη «γλώσσα αφύπνισης» προκειμένου, σε διάφορες αμερικανικές πολιτείες, να περάσουν νόμους που επιβάλλουν περιορισμούς στον τρόπο που οι δάσκαλοι μπορούν να συζητούν στην τάξη για θέματα ρατσισμού και σεξισμού.

«Η συμβολική πρόοδος οδηγεί στον εφησυχασμό των ανθρώπων που πιέζουν για αλλαγές, ενώ ταυτόχρονα προκαλεί τις αντιδράσεις εκείνων που επωφελούνται από τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης», λέει η δρ Ντέο, της Νομικής Σχολής Σαουθγουέστερν. «Επομένως, μπορεί να καταλήξεις σε χειρότερη θέση από εκείνη που βρισκόσουν στην αρχή».

Αυτό που καθιστά αυτήν τη γλωσσολογική στιγμή τόσο τεταμένη, κατά τους γλωσσολόγους, είναι το γεγονός ότι οι λέξεις αποτελούν συχνά το έναυσμα για την

εκκίνηση μιας συζήτησης για μερικά από τα πιο καίρια πολιτισμικά ζητήματα ενός έθνους.

«Κάποιοι από αυτούς τους όρους θα αντέξουν, και κάποιοι άλλοι όχι», υποστηρίζει ο Βιέτ Θαν Νγκουιέν, καθηγητής αγγλικών, αμερικανικών σπουδών και εθνικοτήτων στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνια. «Όμως κατά την περίοδο που οι όροι είναι καινούργιοι, βρισκόμαστε σε μια πολιτική πάλη, της οποίας η έκβαση δεν έχει ακόμα καθοριστεί, κι έτσι καταλήγουν οι ίδιες οι λέξεις να αποτελούν το πεδίο της σύγκρουσης».

3. Μετάφρασμα Β

Το κείμενο-πηγή Β (ΚΠΒ) ανακτήθηκε από την επίσημη ιστοσελίδα της γαλλόφωνης εφημερίδας του Κεμπέκ *Le Devoir* και συντάκτης του είναι ο καναδός αρθρογράφος, απόφοιτος φιλοσοφίας και πολιτικών επιστημών, Stéphane Baillargeon. Το άρθρο του Baillargeon δημοσιεύθηκε στις 19 Ιουλίου του 2021 και αποδέκτες του είναι το γαλλόφωνο αναγνωστικό κοινό και οι επισκέπτες της ιστοσελίδας.

ΒΙΡΟC, ή αλλιώς η συμμαχία των μη-λευκών

Συνεχίζονται οι αγώνες για την κοινωνικοπολιτική ταυτότητα σε επίπεδο λεξιλογίου. Αυτή η σειρά άρθρων αφορά στον προσδιορισμό της ταυτότητας μέσω των λέξεων και στις λέξεις ταυτότητας. Σήμερα: η συμβολικο-πολιτική συμμαχία των μη-λευκών.

ΑΜΑΒ, CΑFΑΒ ή CΑΜΑΒ, σας θυμίζουν τίποτα; Οι όροι αυτοί αναφέρονται σε εκδοχές του φύλου που έχει αποδοθεί αναγκαστικά ή όχι σε ένα άτομο κατά τη γέννησή του.

Η σημερινή εποχή της έκρηξης και της πολυδιάσπασης της ταυτότητας δηλώνεται και συνοψίζεται σε συγκεκριμένα ακρωνύμια. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός και οι λεπτές έννοιες του φάσματος της ταυτότητας φύλου μοιάζουν ιδιαίτερα πρόσφορα για το αλφάβητο της ετερότητας.

Η ύπαρξη της διαδικτυακής εγκυκλοπαίδειας Wiki Trans από το 2018 αποτελεί εφ'εαυτή ένδειξη των ανωτέρω. Η WikiTrans προσφέρει πληροφορίες, κυρίως σχετικά με το λεξιλόγιο για τα τρανς άτομα, τα διερωτώμενα άτομα που εξερευνούν ακόμα τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου τους

(questioning) ή βρίσκονται στο στάδιο της φυλομετάβασης. Το εξειδικευμένο λεξιλόγιο δείχνει πως τα αγγλικά παρέχουν κατά κόρον λέξεις και συντομογραφίες αυτού του χώρου, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν μεταφερθεί στη γαλλική.

Βρίσκουμε επίσης κάποια αρκτικόλεξα, όπως τα F2M ή FTM (από θηλυκό σε αρσενικό) και M2F (από αρσενικό σε θηλυκό), που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της φυλομετάβασης. Ο όρος TERF (Trans Exclusionary Radical Feminist) αναφέρεται σε άτομα που υποστηρίζουν το ριζοσπαστικό φεμινισμό, τον οποίο «εργαλειοποιούν με στόχο τον αποκλεισμό και την καταστολή των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων», και δεν πρέπει να συγχέονται με τα τρανσφοβικά άτομα. Η συγγραφέας Τζ. Κ. Ρόουλινγκ, πνευματική μητέρα του Χάρι Πότερ έχει χαρακτηριστεί TERF. Η ίδια απάντησε ασκώντας κριτική στην «κουλτούρα του αποκλεισμού».

Ο όρος TGNCNB (Transgender, Gender Nonconforming, and NonBinary) μοιάζει ακόμα πιο λεπτομερής. Το αρκτικόλεξο χρησιμοποιείται για να περιγράψει διεμφυλικά άτομα ή άτομα μη συμμορφούμενα με το φύλο και τη δυαδικότητα του. Με άλλα λόγια, ο όρος αναφέρεται σε άτομα των οποίων η ταυτότητα και έκφραση φύλου δεν πληροί τις κοινωνικές και πολιτισμικές προσδοκίες για τη θηλυκότητα ή την αρρενωπότητα.

Το αρκτικόλεξο ΛΟΑΤΚ, που αναφέρεται σε άτομα που αυτοπροσδιορίζονται ως Λεσβίες, Ομοφυλόφιλα, Αμφιφυλόφιλα και Τρανς ή Κουήρ (queer), συνεχώς διευρύνεται. Έχουμε φτάσει ως τώρα στο ΛΟΑΤΚΙ+. Η διεύρυνση τώρα αποσκοπεί στη συμπερίληψη διερωτώμενων ατόμων που εξερευνούν ακόμα τον σεξουαλικό τους

προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου τους, των ίντερσεξ/μεσοφυλικών ατόμων, των ασέξουαλ και των ατόμων που δεν βιώνουν ρομαντική-συναισθηματική έλξη προς άλλα άτομα (aromantic), των ατόμων με ταυτότητα διπλού φύλου που νιώθουν άντρας και γυναίκα ταυτόχρονα (two-spirit)¹ και των πανσέξουαλ ατόμων. «Το σύμβολο συν (+) παραπέμπει σε οποιαδήποτε άλλη μη-ετεροκανονική ή μη-διεμφυλικό-κανονική πραγματικότητα ως προς την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό», τονίζεται στην ιστοσελίδα Interlignе.co, που παρέχει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα σχετικά με αυτήν τη μεγάλη κοινότητα που υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύει το 4 με 5 τοις εκατό του καναδικού πληθυσμού, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία του Καναδά.

Και έπειτα η εποχή μας συνοψίζεται επίσης στον όρο BIPOC (μπάι-ποκ). Το BIPOC (Black, Indigenous and People of Color) είναι ένα ακρωνύμιο συμπεριληπτικό για τα Μαύρα, Ιθαγενή και άλλα έγχρωμα άτομα (ΜΙΘΕΑ). Μερικές φορές, στον Καναδά, συναντάμε τον αντίστοιχο γαλλικό όρο PANDC (Personnes Autochtones, Noires et de Couleur), όμως η πρωτότυπη αγγλική εκδοχή φαίνεται να επικρατεί ολοένα και περισσότερο. Όπως, επίσης, οι έννοιες «κουήρ» (queer) και «woke», δηλαδή «αφυπνισθείς»², κινήθηκαν από τον ένα κοινωνιογλωσσικό κόσμο στο άλλο, οι

1 **ΣτΜ:** Ο όρος two-spirit, αυτολεξεί «δύο πνεύματα», πρωτοχρησιμοποιήθηκε από ιθαγενείς της Βόρειας Αμερικής που πίστευαν στην συνύπαρξη ενός ανδρικού και ενός γυναικείου πνεύματος σε ένα σώμα.

2 **ΣτΜ:** Ο όρος woke, δηλαδή «αφυπνισθείς», είναι όρος πολιτικής και πολιτισμικής ταυτότητας της αμερικανικής Αριστεράς. Η «κουλτούρα της αφύπνισης» αναφέρεται στη συγκρότηση μιας συνείδησης από όσους αποκτούν επιγνώση γύρω από τις κοινωνικές ανισότητες, τις φυλετικές και έμφυλες διακρίσεις.

αγώνες της αμερικανικής Αριστεράς για την ταυτότητα εξαπλώνονται εδώ και δεκαετίες σε όλο τον κόσμο.

Τα σημεία επαφής των «πολύπαθων»

Η Αλεξάντρα Πιερ, ακτιβίστρια του φεμινισμού, πρόεδρος του μη κερδοσκοπικού οργανισμού *Ligue des droits et libertés* για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, δημοσίευσε πρόσφατα το βιβλίο της με τίτλο «Αποτυπώματα Αντίστασης» (*Empreintes de résistances – Εκδόσεις Remue-ménage*), που φαίνεται θετικά προσκείμενο προς την ΒΙΡΟC κοινότητα. Το βιβλίο της Πιερ συγκεντρώνει τις βιοματικές αφηγήσεις εννέα ακτιβιστριών από το Κεμπέκ του Καναδά, από τις επονομαζόμενες «αδερφές αγωνίστριες», κάποιες Ιθαγενείς, Μαύρες και έγχρωμες γυναίκες, μεταξύ των οποίων οι Νταλίλα Αγουάντα, Γούντια Λαριβιέρ και Μαρλιάν Λοπέζ. Σε γενικές γραμμές, το βιβλίο παρουσιάζει τα κοινά σημεία μεταξύ της δολοφονίας της ιθαγενούς, γυναίκας και μητέρας, Τζόις Έσακουαν, το 2020, και εκείνου της Μαύρης σκλάβας, Μαρί-Ζοζέφ Ανζελίκ, που βασανίστηκε και καταδικάστηκε σε απαγχονισμό το 1734 στο Μόντρεαλ.

«Πρόκειται για έναν προβληματισμό σχετικά με τον τρόπο που τα μη-λευκά άτομα αντιμετωπίζονται στο Κεμπέκ, ας το πούμε έτσι, μια ανάκληση στη μνήμη της θέσης που έχουν αυτοί οι άνθρωποι στην ιστορία, στη συλλογική μνήμη και ειδικότερα σε εκείνη των κοινωνικών αγώνων, εξηγεί η συγγραφέας. Πρόκειται, επίσης, για μια πιο προσωπική προσέγγιση. Πάντα έχω αυτό το αίσθημα δυσφορίας στην περιοχή όπου μένω, στην περιοχή όπου πάντα έμενα, νιώθω ότι με βλέπουν κάπως σαν ξένη, παρόλο που είμαι από εδώ. Είναι ένα βιβλίο προσωπικό και συγχρόνως πολύ πολιτικό».

Επιπλέον, το βιβλίο επιδιώκει να είναι στο ίδιο μήκος κύματος με τις θεωρίες και τις πρακτικές της διαθεματικότητας αναφερόμενο στις συσσωρευμένες από συγκεκριμένα άτομα διακρίσεις, μια φτωχή Μαύρη γυναίκα μπορεί να υφίσταται την ίδια στιγμή πολλές μορφές διαστρωμάτωσης και καπιταλιστικής, πατριαρχικής ή ρατσιστικής πίεσης. «Πρέπει να ληφθούν υπόψη η πολυπλοκότητα της κοινωνίας και οι ανισότητες που τη διακατέχουν», καταλήγει η κα Πιερ.

Τα όρια του αρκτικόλεξου

Ένα βιβλίο BIPOC, λοιπόν. Είναι όμως έτσι; Η ίδια η Αλεξάντρα Πιερ αισθάνεται να αποτελεί προσωπικά μέρος αυτού που η συντομογραφία περιγράφει;

«Δεν είμαι λάτρης των ακρωνυμίων», απαντάει η Πιερ. «Παρ' όλα αυτά, βρίσκω το BIPOC ή το ισοδύναμο ακρωνύμιο του στα γαλλικά πολύ ενδιαφέρον. Πρέπει απλώς να έχουμε πλήρη συνείδηση των ορίων του αρκτικόλεξου. Αυτό το ακρωνύμιο κάνει κάποια πράγματα αλλά δεν κάνει άλλα».

Τι σημαίνει BIPOC; «Το αρκτικόλεξο εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο ο ρατσισμός μπορεί να διασχίσει την ιστορία και τις κοινωνίες, κυρίως στην Αμερικανική Ήπειρο, και φυσικά ότι οι διακρίσεις υπάρχουν και στο Κεμπέκ όπως και σε ολόκληρο τον Καναδά», υπογραμμίζει η ακτιβίστρια. «Υπάρχει μια λογική σύμφωνα με την οποία τα Μαύρα, Ιθαγενή ή έγχρωμα άτομα υφίστανται διακρίσεις που μοιάζουν μολονότι διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Βρίσκω ενδιαφέρον το γεγονός ότι το ακρωνύμιο BIPOC ενώνει τις διαφορετικές κοινότητες και ταυτόχρονα υπογραμμίζει τη μεταξύ τους διαφορά».

Η προσχώρησή της στον οργανισμό Ligue des droits et libertés και το συγγραφικό της έργο της άνοιξαν τα μάτια σχετικά με την πολλαπλή καταπίεση που υφίστανται οι

Ιθαγενείς, ιδίως οι γυναίκες, στο Κεμπέκ και στον Καναδά. Μιλάει για την αντίσταση ενάντια στις «αέναες προσπάθειες να αποσιωπηθούν δύο από τις μεγαλύτερες αδικίες της ανθρωπότητας»: η γενοκτονία που τελέστηκε για τη διά της βίας οικειοποίηση των εδαφών, και η επιβολή δουλείας για τη μονομερή εκμετάλλευση πόρων.

Ο όρος BIPOC μπορεί να επαναφέρει στη μνήμη τις καταστροφές που προκάλεσαν η αποικιοκρατία και ο ρατσισμός. «Πρέπει, παρόλα αυτά να χρησιμοποιείται προσεκτικά, καθώς δεν πρέπει να συγχέουμε διακριτές μεταξύ τους πραγματικότητες, επαναλαμβάνει η κα Πιερ.

«Ως προς την αστυνομική βία, τα Μαύρα και Ιθαγενή άτομα είναι αντιμέτωπα με το ίδιο πρόβλημα. Δεν λέω ότι οι υπόλοιποι άνθρωποι που είναι αντιμέτωποι με ρατσιστικές συμπεριφορές δεν το ζουν, όμως υπάρχουν κάποιες ιδιαιτερότητες που πρέπει να κατανοήσουμε, αφού όροι όπως το BIPOC ή το PANDC πρέπει πρώτα να γίνουν αποδεκτοί για να έχουμε εικόνα και στη συνέχεια να προχωρήσουμε στην καταπολέμηση των διακρίσεων.

Ενότητα στην ετερότητα

Ο όρος BIPOC/PANDC βρίσκεται εδώ και μήνες στο TERMIUM Plus, τη βάση ορολογικών και γλωσσολογικών δεδομένων της Καναδικής Κυβέρνησης, και στην ιστοσελίδα του Γραφείου για τη γαλλική γλώσσα του Κεμπέκ. Στον Καναδά, η πρώτη επισκόπηση επί του θέματος στα γαλλικά δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο στην ιστοσελίδα του Radio-Canada, στη διάλεκτο ουταουάι.

Το ακρωνύμιο εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, με τη χρήση του να αυξάνεται κατά την τελευταία διετία λόγω των διαδηλώσεων στο πλαίσιο του κινήματος Black Lives Matter (Οι-ζωές-των-Μαύρων-έχουν-αξία). «Και

ξαφνικά, το ακρωνύμιο είναι παντού», τονίζουν οι New York Times σε άρθρο τους, που δημοσιεύθηκε πριν από έναν χρόνο, σχετικά με την προέλευση του όρου. Η αναφορά του όρου BIPOC εντοπίζεται για πρώτη φορά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το 2013.

Όσον αφορά την έκφραση «έγχρωμα άτομα», αυτή χρονολογείται τουλάχιστον πριν από τρεις αιώνες και η χρήση της πάντα εγείρει συζητήσεις. «Στον Καναδά φτάνει η ηχώ της πραγματικότητας των ΗΠΑ», λέει η Πιερ, πρόεδρος του οργανισμού *Ligue des droits et libertés*. «Οι άνθρωποι με μαύρο ή σκούρο δέρμα αντιμετωπίζουν δυσκολίες λόγω της εμφάνισης τους, όμως αυτό με ενοχλεί». Λέγοντας «έγχρωμα άτομα» για να αναφερθούμε σε αυτούς εξειδικεύουμε και περιορίζουμε τον ρατσισμό. Ένα άτομα ή μια κοινωνική ομάδα μπορεί να υφίσταται τον ρατσισμό με διάφορους τρόπους, και αυτή η διάκριση δεν περιορίζεται μόνο στο χρώμα του δέρματος. Μπορεί να αφορά τη θρησκεία, το καθεστώς μετανάστευσης του ατόμου, την προφορά, την εθνική καταγωγή του, κλπ.»

Η προσθήκη των γραμμάτων «B» και «I» στο ακρωνύμιο POC, για τα Μαύρα και Ιθαγενή άτομα, σηματοδοτεί ένα είδος διευρυμένης συμπερίληψης «ώστε να αντιπροσωπεύονται όλα τα χρώματα του δέρματος», καταλήγει το άρθρο των New York Times. Τέλος, υπάρχουν και άλλα, ακόμα πιο λεπτομερή, παράγωγα-ακρωνύμια για τον αυτοπροσδιορισμό της ταυτότητας όπως τα QPOC ή QTPOC, τα οποία με την προσθήκη των γραμμάτων Q και T στο αρχικό ακρωνύμιο (POC), στοχεύουν στην συμπερίληψη έγχρωμων, κουήρ ή τρανς ατόμων.

4. Πρωτότυπο κείμενο Α

BIPOC or POC? Equity or Equality? The Debate Over Language on the Left.

For those pushing for changes in society on race and other issues, words matter. They can also muddle.

In California, a Black college freshman from the South is telling a story about his Latino friends from home when he is interrupted by a white classmate. “We say ‘Latinx’ here,” he recalls her saying, using a term he had not heard before, “because we respect trans people.”

In Philadelphia, Emma Blackson challenges her white neighbor’s assertion that Black children misbehave in school more than others. “It’s just my implicit bias,” the neighbor offers, saying that she had recently learned the phrase.

In Chicago, Kelsey O’Donnell, 31, wonders why colleagues and friends have suddenly started saying “BIPOC,” an acronym that encompasses individuals who are Black, Indigenous or other people of color. Where had it come from? “There was really nobody to ask,” says Ms. O’Donnell, who is white. “It was just, ‘This is what we say now.’”

Americans have always wrestled with language when it comes to describing race, with phrases and vocabulary changing to meet the struggles and values of the moment. But especially in the wake of protests for social justice in the summer of

2020, there is a heightened attention to this language, say scholars and activists, as some on the left try to advance changes in the culture through words.

“You can’t change what you can’t name,” Cathy Albisa, vice president of institutional and sectoral change at the racial justice nonprofit Race Forward, said.

For some people, though, the new lexicon has become a kind of inscrutable code, set at a frequency that only a narrow, highly educated slice of the country can understand, or even a political litmus test in which the answers continually change. Others feel disappointment, after so many protests last summer demanded far deeper change on issues like criminal justice and voting rights.

“I really believed America was having a reckoning when it came to race,” said Ms. Blackson, a Black graduate student in epidemiology who has expressed her disillusionment on Twitter. “So far it’s been a lot of words.”

Unsurprisingly, the language itself has become contested, especially by conservatives who have leveraged discomfort with the new vocabulary to energize their base of white voters, referring to it as “wokespeak.” One conservative think tank circulated a list of words — including “microaggressions” and “Black Lives Matter” — that it said could alert parents that what has been labeled “Critical Race Theory” is being taught in their children’s schools.

The new language extends beyond race, adding phrases and introducing ideas that are new to many Americans. Gender-neutral terms like “Latinx,” for people of Latin American descent, “they/them” pronouns that refer to a single person, and “birthing parent” or “pregnant people” instead of “mother,” to be inclusive of trans people, are also gaining traction.

Some activists defend the focus on language, saying that the way people use words is not mere symbolism but is necessary to achieving justice.

“Saying something like, ‘Black people are less likely to get a loan from the bank,’ instead of saying, ‘Banks are less likely to give loans to Black people,’ might feel like it’s just me wording it differently,” Rashad Robinson, president of the racial justice organization Color of Change, said. “But ‘Black people are less likely to get a loan from the bank’ makes people ask themselves, ‘What’s wrong with Black people? Let’s get them financial literacy programs.’ The other way is saying, ‘What’s wrong with the banks?’”

Mr. Robinson added, “When you’ve been on the margin, being able to claim a language and a narrative and a set of words to express yourself is incredibly important.”

Still, some other self-identified liberals who said they care deeply about social justice feel uncomfortable with some of the changes and the pressure that can be associated with them.

Ms. O’Donnell of Chicago said that, especially when she is among other white, college-educated liberals, “I’m exhausted by the constant need to be wary or you’ll instantly be labeled racist or anti-trans.”

And Stephen Paisley of Ithaca, N.Y., said he cringed at hearing libraries described at an academic conference as “sites of violence,” which is intended to reflect biases in how their rare books collections are curated. Rather than language that “tries to guilt people into action,” he said, he wishes the message was “white people, too, suffer from living in a society in which racial injustices and inequities persist.”

Changing Language, Changing Views

Many of the words surfacing in today's language debates are not new.

"Implicit bias" traces to the work of psychologists in the 1990s, when the field began to document the subconscious associations that cause people to harbor stereotypes. The effort to substitute "enslaved people" for "slaves" has been long advocated by many Black academics to emphasize the violence that defined American slavery and the humanity of those subjected to it, said Anne Charity Hudley, a linguist at Stanford. But it is only recently, Dr. Hudley said, that "all these terms are swirling around more in the public consciousness."

The murder of George Floyd by the police and the outraged protests that followed — in large cities but also in small towns and suburbs across the country — was one catalyst for spreading the terms. The words reverberated across social media and book groups. The word "racism" is being looked up online twice as often as before the killing of Mr. Floyd, according to Merriam-Webster, which has updated its definition to illustrate how racism can be systemic. And more companies, small and large, began requiring language training as part of broader programs they say are aimed at creating a more welcoming culture for diverse work forces.

In a reflection of its surging popularity, "BIPOC" (pronounced "bye-pock") received its first Merriam-Webster dictionary entry this year, though a number of linguists said they were not sure how the term emerged.

One reason BIPOC has engendered both backlash and bewilderment, said Nicole Holliday, a linguist at the University of Pennsylvania, is because it seems to be an example of "top-down language reform." Widely shared over social media last year,

its champions have said it is intended to emphasize the severity of racial injustice on Black and Indigenous people. But few Black or Indigenous people use it, language scholars say.

In a national poll conducted by Ipsos for The New York Times, more than twice as many white Democrats said they felt “very favorably” toward “BIPOC” as Americans who identify as any of the nonwhite racial categories it encompasses.

In “Why BIPOC Fails,” an essay in a recent issue of the Virginia Law Review, Meera Deo, a sociologist and professor at Southwestern Law School, notes that the term can end up being “confusing” or “misleading.”

The acronym, which was widely adopted only in the last year or so, is often misread as meaning “bisexual people of color.” Asian and Latino Americans are often left to wonder whether they are covered by the “POC” part of the acronym.

Racial justice activists have also long distinguished “equality” from “equity,” but the latter has filtered into the mainstream more recently. Supporters of the word say that it is preferable to “equality,” which they argue suggests that equal treatment is sufficient to achieve fair outcomes — a premise they maintain disregards built-in disadvantages caused by past and present discrimination, and the need for policies to counteract them.

The terms can seem to change swiftly too. Some scholars are now arguing that “implicit bias” should be replaced with “complicit bias,” saying that the former has been used as a kind of exoneration from the biases one holds rather than a call to address them.

In another example, “L.G.B.T.Q.,” the abbreviation for lesbian, gay, bisexual, transgender and queer or questioning, has recently incorporated an “I” for intersex, for people whose biological sex characteristics don’t fit the traditional definitions of female or male, and an “A” for either asexual — someone who experiences little or no sexual attraction — or ally. And the addition of a “+” at the end is aimed at indicating that the term should not be seen as comprehensive.

“I’m trying to think why it makes me so angry that they keep adding letters,” said Laura Bradford, 52, of Nashville, Tenn., who is bisexual and married to a woman. “It’s like, ‘We’re trying to understand, but you’re making it too complicated!’”

Still, like many Americans, Ms. Bradford said that she had felt “woken up” last summer after educating herself about racism in America. And the identity-politics term that disturbs her most is the pejorative use of “woke,” a word that has cycled through several meanings, including one that reflected her own experience but now carries the implication that social justice ideals are absurd or insincere.

“It’s mean,” she said. “Being woke is about realizing that you’ve been hurting someone for a long time.”

Reaching for Better Words

Whether using certain words is an indication of a willingness to upend the traditions that reinforce social inequalities, however, is unclear. For white liberals especially, “there is social pressure to engage with these words in the social moment,” Dr. Hudley said. “They see this as part of what it means to be an educated white person in certain places and spaces, whether they agree with it or not.”

The current struggles over language reflect meaningful shifts in thinking on some essential issues, experts say.

The addition of the word “structural” or “systemic” ahead of “racism,” for instance, stems from a broader acceptance of the idea that racism is not just personal prejudice but a set of disadvantages that start with the average white child being born into families that are wealthier than others, and extend to laws related to housing and voting, bank-lending policies and education systems.

“Compared to 18 months ago, the term ‘systemic racism’ is being used across the board, whether people are talking about it or denying its existence,” said the historian Ibram X. Kendi, whose book “How to Be an Antiracist” has been widely read.

For Nancy McDonald Ladd, a white senior minister at a Unitarian church in Bethesda, Md., that is made up of mostly white progressives, the fixation with language stems at least partly from a sincere desire to reorient one’s worldview. It can be hard to stay on top of lexical tweaks, which include words that distinguish between defining a person and describing a situation — “unhoused” instead of “homeless.”

Although the Rev. Ladd has sometimes seen her congregants’ deliberations over words as a substitute for more substantive action, the language is “not just virtue-signaling,” she said, referring to expressions of opinion intended to publicly demonstrate a person’s good character.

“It’s this deep-seated anxiety about failing,” she said. “So they’re reaching, we are reaching, reaching, reaching for the perfect language.”

Language change, linguists say, has long been a tool in shaping social perceptions of identity.

“Queer,” once a pejorative for gay, has been reclaimed as a self-affirming term, especially by a younger generation of the LGBTQIA+ community. “African American,” which became prevalent in the 1980s after the Rev. Jesse Jackson objected that “black” reduced the complexity of race to a skin color, is now being superseded by “Black,” with a capital “B,” to underline a shared political identity among disparate groups.

Changes in language, of course, also make people feel anxious because they signify changes in society.

The honorific “Ms.” for instance, encountered decades of resistance before it became a widely preferred alternative to identifying women by their marital status.

Talk Instead of Action?

Still others see the attention on language as a dodge.

Increasingly prevalent statements known as “land acknowledgments,” in which officials mention that a speech or public event is taking place on land once occupied by Indigenous people, have recently come in for criticism. Summer Wilkie, a member of the Cherokee Nation, suggested in a recent essay that they can simply seem shallow and take focus away from policies that support Indigenous people.

Those statements that are meant to convey “thank you” or indicate that the speaker is a “guest,” Ms. Wilkie said, are especially “empty and alienating.” “Until action is taken to identify and empower Indigenous people, accurate history is taught, and land-based justice is carried out, a land acknowledgement statement feels mostly empty and alienating,” she said in an essay for “Arkansas Soul”.

Lucia Martel-Dow, an immigration lawyer in liberal Marin County, has had a similar thought about white progressives who reflexively use “Latinx.” She has no problem with the term, which has been adopted by a small fraction of U.S. adults who identify as being of Latin American descent, to avoid defaulting to the masculine “Latino” and to be inclusive of people who identify as neither male nor female. But how many white Marin residents making a point to use inclusive language, she wondered, also supported changing the zoning laws to create more housing opportunities for Latin American immigrants?

“You can say ‘Latinx’ all day,” she said, “but if you’re not doing the work, I don’t care.”

Such observations are borne out in a national survey this year by Jennifer Chudy, a political scientist at Wellesley College. Even white Americans with the highest levels of concern about racial discrimination, she found, ranked activities like “listening to people of color” or “educating myself about racism” as more important than “choosing to live in a racially diverse community,” “bringing racial issues to the attention of elected officials,” or voting.

One risk of using words without really meaning them, said Dr. Holliday, the linguist, is the overuse of a term — like “inclusion” — to the point where its meaning is diluted, which linguists call “semantic bleaching.”

At the same time, critics note, conservatives have leveraged discomfort with “woke language” to pass laws in several states limiting how teachers can discuss racism and sexism.

“Symbolic progress placates people who are pushing for change, and it also invites backlash from those who want to maintain the status quo,” said Dr. Deo, of Southwestern Law School. “So you might end up worse off than where you started.”

What makes this linguistic moment so fraught, language scholars say, is that the words are often a proxy for the debate over some of the nation’s most pressing cultural questions.

“Some of these terms will endure, and some will not,” said Viet Thanh Nguyen, a professor of English, American Studies and Ethnicity at the University of Southern California. “But in the period where terms are new, we are still undergoing a political struggle whose resolution is not yet determined, so the words themselves become the site of conflict.”

5. Πρωτότυπο κείμενο Β

L'époque BIPOC, ou l'alliance des non-Blancs

Les luttes sociopolitiques identitaires se poursuivent dans le vocabulaire. Cette série porte sur l'identité par les mots et sur les mots de l'identité. Aujourd'hui : l'alliance symbolico-politique des non-Blancs.

AMAB, CAFAB ou CAMAB, ça vous dit quelque chose ? Ces termes désignent des versions de l'assignation de genre dite coercitive ou non à la naissance.

Notre époque d'éclatements et de morcellements identitaires s'expose et se concentre dans certains acronymes. Les orientations sexuelles et les subtilités spectrales du genre semblent particulièrement propices à l'alphabet de la diversité.

L'encyclopédie en ligne Wiki Trans existe depuis 2018, un signe en soi. Elle diffuse des informations et notamment du vocabulaire sur les personnes trans, en questionnement ou en cours de transition. Le lexique spécialisé montre que l'anglais fournit les mots et les abréviations de ce monde jusqu'à plus soif, y compris par le transfert en français.

On y trouve aussi F2M ou FTM (Female to Male) ou M2F (Male to Female) pour décrire le sens d'une transition. TERF (Trans Exclusionary Radical Feminist) se rapporte à « des personnes instrumentalisant le féminisme pour lutter contre les droits des personnes trans », à ne pas confondre avec les transphobes. L'autrice J. K. Rowling, mère porteuse de la série Harry Potter, a été qualifiée de TERF. Elle-même a répliqué en critiquant la « culture du bannissement ».

TGNCNB paraît encore plus raffiné. Le sigle désigne une personne transgenre ou au genre non conforme (TGNC) additionné à une identité non binaire.

Le sigle LGBTQ liant les personnes lesbiennes, gaies, bisexuelles, trans ou queers, s'allonge constamment. On en serait à LGBTQQIA2SP+. Le sigle ajoute maintenant les personnes en questionnement, intersexes, asexuelles et aromantiques, bispirituelles (two-spirited, 2S, particularité autochtone) et pansexuelles. « Le signe + renvoie à toute autre identité, orientation ou réalité non hétéronormative ou cisnormative », précise le site Interligne.co, qui diffuse des réponses aux questions de base sur cette vaste communauté comptant pour 4 à 5 % de la population canadienne, selon Statistique Canada.

Et puis notre époque se concentre aussi dans BIPOC. Ces lettres abrégées veulent dire Black, Indigenous and People of Color. On voit parfois l'équivalent français PANDC, soit les personnes autochtones, noires et de couleur, mais l'original BIPOC semble de plus en plus s'imposer. Comme « queer » et « woke » ont aussi navigué d'un univers sociolinguistique à l'autre, les luttes identitaires de la gauche américaine s'étendant dans le monde depuis des décennies.

L'intersection des « multipoquées »

Alexandra Pierre, militante féministe, présidente de la Ligue des droits et libertés, vient de publier *Empreintes de résistances* (remue-ménage), qui semble très BIPOC. Son recueil rassemble des récits de vie de neuf militantes québécoises, ses « sœurs de luttes » autochtones, noires et de couleur, dont Dalila Awada, Widia Larivière et Marlihan Lopez. En gros, ce livre expose ce qu'il y a de commun entre la mort de la

mère de famille autochtone Joyce Echaquan en 2020 et celle de l'esclave Marie-Joseph Angélique, condamnée, torturée et pendue à Montréal en 1734.

« C'est une réflexion sur la façon dont le Québec perçoit les personnes non blanches, on va le dire comme ça, un rappel de la place que ces personnes ont dans l'histoire, dans la mémoire et celle des luttes en particulier, explique l'autrice. C'est aussi une démarche plus personnelle. J'ai toujours ce malaise-là sur le territoire où je vis, où j'ai toujours vécu, celui d'être perçue comme un peu étrangère, alors que je suis d'ici. C'est un ouvrage à la fois très intime et très politique. »

Le livre se veut aussi très en phase avec les théories et pratiques de l'intersectionnalité désignant les discriminations cumulées par certaines personnes, une femme noire pauvre pouvant subir de concert plusieurs formes de stratifications et de dominations capitalistes, patriarcales ou racistes. « Il faut prendre en compte la complexité de la société et des inégalités qui la traversent », résume Mme Pierre.

Les limites du sigle

Un livre BIPOC donc. Mais est-ce bien le cas ? Alexandra Pierre se sent-elle même personnellement partie de ce que cette abréviation décrit ?

« Je ne suis pas fan des acronymes, répond-elle. Ceci étant dit, je trouve BIPOC ou son équivalent en français très intéressants. Il faut juste être bien conscient des limites du sigle. Cet acronyme fait des choses et n'en fait pas d'autres. »

Que fait donc BIPOC ? « Le sigle explique comment le racisme peut traverser l'histoire et les sociétés, notamment dans les Amériques, et que le Québec comme le Canada ne sont pas exempts de discriminations, souligne la militante. Il y a une logique qui fait que les personnes noires, autochtones, de couleur vivent des

discriminations qui se ressemblent tout en se particularisant. Je trouve intéressant que l'acronyme BIPOC réunisse les différentes communautés et fasse en même temps la différence entre elles. »

Son engagement à la Ligue des droits et le travail sur son livre lui ont ouvert les yeux sur la combinaison des oppressions subies par les Autochtones, et les femmes autochtones en particulier au Québec et au Canada. Elle parle des résistances face aux « perpétuelles tentatives d'occulter deux des plus grandes injustices de l'humanité », soit le génocide pour mieux s'approprier les territoires et l'esclavage pour mieux piller des ressources.

Le terme BIPOC peut remettre en mémoire ces catastrophes colonialistes et racistes. Il doit tout de même être manipulé avec soin, répète Mme Pierre, puisqu'il ne faut pas non plus amalgamer les réalités distinctes.

« Si on parle de violences policières, les Noirs et les Autochtones partagent le même problème. Je ne dis pas que les autres personnes racisées ne le vivent pas, mais il y a des spécificités à comprendre, quitte à accepter un terme comme BIPOC ou PANDC pour faire image et avancer dans la lutte contre les discriminations. »

L'unité dans la diversité

BIPOC/PANDC se trouve depuis quelques mois dans TERMIUM Plus, la banque de données terminologiques et linguistiques du gouvernement du Canada, et sur le site de l'Office québécois de la langue française. Le premier article de fond sur le sujet au Canada, en français, a été publié en juin sur le site de Radio-Canada en Outaouais.

Le sigle est apparu aux États-Unis et il a gagné en popularité au cours des deux dernières années à la faveur des protestations liées au mouvement Black Lives Matter.

« Soudainement, l'acronyme se retrouve partout », rappelait The New York Times (NYT) dans un article sur les origines du terme publié il y a un an. La citation la plus vieille de BIPOC retrouvée sur les réseaux sociaux remonte à 2013.

L'expression gens de couleur, elle, date d'au moins trois siècles et elle fait toujours débat. « Il y a des échos ici de la réalité des États-Unis, dit Alexandra Pierre, présidente de la Ligue des droits et libertés. Les personnes noires et brunes font face à des barrières à cause de leur apparence, mais ça me pose un problème. Dire les gens de couleur réduit les expériences et les spécificités du racisme. Une personne ou un groupe peut subir une racisation de bien des manières, et cette discrimination va bien au-delà de la couleur de la peau, toucher à la religion, au statut d'immigration, à l'accent, à l'origine nationale, etc. »

L'ajout des Noirs et des Autochtones au POC marque en quelque sorte l'inclusion élargie « pour être certain que toutes les nuances de couleurs de peau sont représentées », résume l'article du NYT.

Il existe aussi des dérivés signalant encore plus de raffinements identitaires comme le montrent QPOC ou QTPOC pour décrire les personnes queers (trans) de couleur.

6. Μεταφραστικός σχολιασμός

6.1. Θεωρητικό πλαίσιο και προσέγγιση μεταφραστικών εννοιών

6.1.1. Διαγλωσσική μετάφραση & μεταφραστική διαδικασία

Σύμφωνα με την Katharina Reiss (1971/2000, σελ.162), η διαγλωσσική μετάφραση ορίζεται ως μια «δίγλωσση διαμεσολαβούμενη διαδικασία επικοινωνίας» που αποσκοπεί στην παραγωγή ενός κειμένου στη γλώσσα-στόχο, το οποίο θα είναι λειτουργικά ισοδύναμο με το κείμενο-πηγή (όπως αναφέρεται στο Γραμμενίδης, Δημητρούλια, Κουρδής, Λουπάκη & Φλώρος, 2015, σελ.50). Στη βάση του παραπάνω ορισμού, η μεταφραστική διαδικασία ολοκληρώνεται σε δύο φάσεις: τη φάση της ανάλυσης και τη φάση της αναδιατύπωσης (Reiss, 1971/2000, σελ.162, όπως αναφέρεται στο Γραμμενίδης, κ.ά, 2015, σελ.50). Κατά τη φάση της ανάλυσης, ο μεταφραστής οφείλει να προβεί σε εξερευνητική ανάγνωση του πρωτότυπου κειμένου (κείμενο-πηγή), ώστε να διασαφηνίσει το πραγματολογικό υπόβαθρο και τις επικοινωνιακές περιστάσεις του, δηλαδή τον πομπό και το δέκτη, το μέσο, τον χώρο και τον χρόνο, το κίνητρο, και ύστερα να προσδιορίσει τον κειμενικό τύπο και το κειμενικό είδος στα οποία ταξινομείται. Η εξέταση των παραπάνω μεταβλητών ορίζει και επενεργεί ουσιαστικά στη μεταφραστική μέθοδο που θα ακολουθηθεί για την παραγωγή του μεταφράσματος (κείμενο-στόχος), κατά τη φάση της αναδιατύπωσης.

6.1.2. Φάση της ανάλυσης – κειμενικοί τύποι & κειμενικά είδη

Συγκεκριμένα, η Reiss (1997/1989) διακρίνει δύο τρόπους κατηγοριοποίησης των κειμένων, οι οποίοι παραπέμπουν σε διαφορετικές έννοιες. Αφενός τους κειμενικούς τύπους, οι οποίοι κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τη λειτουργικότητά τους, δηλαδή την «επικοινωνιακή πρόθεση», και αφετέρου τα κειμενικά είδη, τα οποία κατηγοριοποιούνται σύμφωνα με τα γλωσσικά χαρακτηριστικά ή τις συμβάσεις (όπως αναφέρεται στο Nord, 1997/2014, σ.91). Κάθε κειμενικός τύπος περιλαμβάνει διάφορα κειμενικά είδη και ένα κειμενικό είδος δεν αντιστοιχεί απαραίτητα σε έναν κειμενικό τύπο (Nord, 1997/2014, σελ.93).

Η κειμενοτυπολογία που προτείνει η Reiss βασίζεται στο εργαλειακό μοντέλο του γερμανού ψυχολόγου Karl Bühler για τις τρεις βασικές λειτουργίες της γλώσσας: την αναφορική, την εκφραστική και την κλητική (Nord, 1997/2014, σελ.97-98). Γίνεται διάκριση μεταξύ πληροφορικών, εκφραστικών και προτρεπτικών κειμενικών τύπων (Nord, 1997/2014, σελ.98-105). Η σχέση μεταξύ γλωσσικής λειτουργίας και κειμενικού τύπου συνοψίζεται στον παρακάτω πίνακα:

Γλωσσική λειτουργία	Αναφορική	Εκφραστική	Κλητική
Κειμενικός τύπος	Πληροφοριακό	Εκφραστικό	Προτρεπτικό

Κάθε κειμενικό είδος διαθέτει ορισμένα συμβατικά χαρακτηριστικά, γλωσσικά και δομικά σχήματα, τα οποία έχουν αναπτυχθεί μέσω της επανεμφάνισής τους σε παρόμοια επικοινωνιακά περιβάλλοντα (Γραμμενίδης, κ.ά., 2015, σελ.52). Τα κειμενικά είδη ως προς τον τρόπο τους κατηγοριοποιούνται σε προφορικά και γραπτά

και ως προς τη δημοσίευση τους σε έντυπα και μη έντυπα. Μια ενδεικτική κατηγοριοποίηση των γραπτών και έντυπων κειμενικών ειδών προτείνεται στον παρακάτω πίνακα:

Είδος	Ταξινόμηση	Μέσο δημοσίευσης
Ακαδημαϊκά γραπτά	Ανθρωπιστικές επιστήμες, Κοινωνικές/Οικονομικές επιστήμες, Φυσικές επιστήμες, Τεχνολογία	Βιβλίο/ Περιοδικό/ Ηλεκτρονικό
Εκλαϊκευμένα/ Ενημερωτικά γραπτά	Ανθρωπιστικές επιστήμες, Κοινωνικές/Οικονομικές επιστήμες, Φυσικές επιστήμες, Τεχνολογία, Οικολογία, Αθλητισμός, Πολιτισμός, Τρόπος ζωής, κλπ.	Βιβλίο/ Εφημερίδα/ Περιοδικό/ Ηλεκτρονικό/ Άλλο
Ειδησεογραφία	Ειδήσεις στον Τύπο κοινωνικού/πολιτικού, οικονομικού ή γενικού περιεχομένου, ρεπορτάζ	Εφημερίδα
Πειστική γραφή	Κύρια άρθρα εφημερίδων, Άρθρα γνώμης	Εφημερίδα
Επίσημα κείμενα οδηγιών	Διοικητικά/Νομοθετικά γραπτά	Άλλο
Δημιουργική γραφή	Μυθιστόρημα, Διήγημα, Βιογραφία, Ποίηση, Θεατρικά έργα, Σενάριο, Παραμύθι, Στίχοι τραγουδιών, Ανέκδοτα κλπ.	Βιβλίο/Άλλο

Η διαμόρφωση του πίνακα βασίστηκε στο σύγγραμμα των Δ. Γούτσος & Γ. Φραγκάκη (2015), *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*.

6.1.3. Φάση της αναδιατύπωσης – μεταφραστικά προβλήματα & μεταφραστικές τεχνικές

Σύμφωνα με τη Reiss (1971/2000, σελ.162), τη φάση της ανάλυσης διαδέχεται η φάση της αναδιατύπωσης, δηλαδή της μεταφραστικής διαδικασίας. Στη φάση της αναδιατύπωσης, σύμφωνα με την Nord (1997/2014), ανακύπτουν μεταφραστικά προβλήματα που ταξινομούνται στις εξής κατηγορίες: πραγματολογικά, πολιτισμικά, γλωσσικά και ιδιάζοντα/κειμενοϊδιομορφικά μεταφραστικά προβλήματα (Seel, 2015, σελ.47). Πιο συγκεκριμένα, τα πραγματολογικά προβλήματα αφορούν τους εξωκειμενικούς παράγοντες, τον πομπό και τον δέκτη, το μέσο, τον χώρο και τον χρόνο, το κίνητρο, την κειμενική λειτουργία και το πολιτισμικό περιβάλλον των κειμένων (Παριανού, 2007, σελ.7). Τα πολιτισμικά προβλήματα αφορούν τις διαφορές ως προς τις νόρμες, τις πολιτισμικές και υφολογικές συμβάσεις των εμπλεκόμενων στη μεταφραστική διαδικασία πολιτισμών (Παριανού, 2007, σελ.7). Τα γλωσσικά προβλήματα συνδέονται με τους ενδοκειμενικούς παράγοντες των κειμένων, το λεξιλόγιο και τη ορολογία, τη σύνταξη και το ύφος του ζεύγους γλωσσών (Παριανού, 2007, σελ.7). Τέλος, τα ιδιάζοντα ή κειμενοϊδιομορφικά συνδέονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμένου-πηγή, τους νεολογισμούς, τα λογοπαίγνια, τα γλωσσοπαίγνια και τον ιδιοματικό λόγο (Παριανού, 2007, σελ.7).

Η Γλωσσολογία έχει προσφέρει στη Μετάφραση διάφορα προδιαγεγραμμένα μοντέλα εργασίας για την προσέγγιση και την επίλυση των μεταφραστικών

προβλημάτων (Γραμμενίδης, κ.ά. 2015, σελ.59). Στην παρούσα εργασία, αξιοποιήθηκε ένας συνδυασμός μεταφραστικών τεχνικών με βάση το θεωρητικό μοντέλο των Jean-Paul Vinay και Jean Darbelnet (1958), όπως αυτό παρουσιάζεται στο έργο τους *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Οι Καναδοί μεταφρασεολόγοι ανέλυσαν τη μεταφραστική πρακτική στις επτά τεχνικές που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Μεταφραστικές τεχνικές				
Άμεση μετάφραση			Έμμεση μετάφραση	
Δάνειο	Έκτυπο	Κατά λέξη μετάφραση	Μετάταξη	Μετατροπία
			Ισοδυναμία	Προσαρμογή

Η διαμόρφωση του πίνακα βασίστηκε στο σύγγραμμα των J. Delisle, H. Lee – Jahnke & M. Cormier (2008), *Ορολογία της μετάφρασης* (Γ. Φλώρος, Μτφ.).

6.1.4. Κλίμακες ύφους & επίπεδο λόγου

Σε όλη τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας ο μεταφραστής οφείλει να λαμβάνει υπόψη το ύφος του ΚΠ και ανάλογα με τη μεταφραστική εντολή να διαμορφώνει το ύφος του ΚΣ. Συγκεκριμένα, τα διάφορα επίπεδα λόγου και ύφους διακρίνονται ως προς την επισημότητα της διατύπωσης του λόγου, ως προς την εξειδίκευση, δηλαδή τη δυσκολία πρόσληψης, και ως προς τη συγκινησιακή φόρτιση (Newmark, 1988). Οι κλίμακες ύφους, σύμφωνα με τον Newmark (1988), συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Κλίμακες ύφους	
Ως προς την επισημότητα του λόγου	Διοικητικό/Γραφειοκρατικό, Επίσημο/Υπηρεσιακό, Τυπικό, Ουδέτερο, Ανεπίσημο, Καθημερινό, Αργκό/Λαϊκό, Κοπρολογικό επίπεδο λόγου
Ως προς την εξειδίκευση του λόγου	Απλό, Δημώδες/Λαϊκό, Ουδέτερο, Φροντισμένο/Καλλιεργημένο, Τεχνικό, Άκρως τεχνικό επίπεδο λόγου
Ως προς τη συγκινησιακή φόρτιση	Ενθουσιώδες, Εγκάρδιο, Ρεαλιστικό, Μειωτικό/Υποτιμητικό επίπεδο λόγου

6.2. Το κείμενο-πηγή ως πακέτο μεταφραστικών οδηγιών

Ένα πακέτο μεταφραστικών οδηγιών ορίζει λεπτομερώς τι είδους μετάφραση χρειάζεται, πληροφορεί τον μετάφραστη σχετικά με την επικοινωνιακή περίσταση και την επιδιωκόμενη λειτουργία του μεταφράσματος (Nord, 1997/2014, σελ.77). Σύμφωνα με την Nord (2005, σελ.36), το κείμενο-πηγή αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της μεταφραστικής δράσης και μπορεί να φέρει τις δικές του πληροφορίες-οδηγίες που υποδεικνύουν στον μεταφραστή τη μεθοδολογία που πρέπει να υιοθετήσει κατά την αναδιατύπωση του. Με λίγα λόγια, στην παρούσα εργασία η συγκριτική ανάλυση των κειμένων-πηγή διαμόρφωσε το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών για την αναδιατύπωση τους.

6.3. Συγκριτική ανάλυση των κειμένων-πηγή A&B

Στην παρούσα εργασία, η ανάλυση και η μετάφραση των κειμένων-πηγή A&B βασίστηκε στις παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις. Στην πράξη, η φάση της ανάλυσης ξεκίνησε με την αντιπαραβολική ανάγνωση των κειμένων-πηγή, την εξέταση του πραγματολογικού τους χαρακτήρα και την κατανόηση της εξωγλωσσικής πραγματικότητας.

Με μια πρώτη ανάγνωση, γίνεται αντιληπτό ότι ΚΠΑ και ΚΠΒ ταξινομούνται στην ίδια κατηγορία ως προς το κειμενικό τους είδος. Πρόκειται δύο άρθρα κοινωνιογλωσσικού ενδιαφέροντος που έχουν δημοσιευθεί την ίδια περίοδο σε διαφορετικές εφημερίδες και πραγματεύονται τη χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας με στόχο την καταπολέμηση του συστημικού ρατσισμού και των έμφυλων διακρίσεων. Τα δύο άρθρα έχουν ταυτόσημο σχεδόν περιεχόμενο παρουσιάζουν νεολογισμούς της αμερικανικής Αριστεράς, δηλαδή όρους που εμφανίστηκαν για τον προσδιορισμό της κοινωνικοπολιτικής, φυλετικής και έμφυλης ταυτότητας. Το ΚΠΒ, μάλιστα, αναφέρεται και στην αφομοίωση των νέων όρων στη γαλλική γλώσσα.

Κειμενοτυπολογικά, ΚΠΑ και ΚΠΒ κατατάσσονται στις ίδιες κατηγορίες και επιτελούν τις ίδιες γλωσσικές λειτουργίες. Και τα δύο κείμενα είναι πληροφοριακά, διότι στοχεύουν στην πληροφόρηση των αγγλόφωνων και γαλλόφωνων αναγνωστών σχετικά με το συγκεκριμένο γλωσσικό ζήτημα και τις λεξιλογικές μεταβολές στις ΗΠΑ. Επομένως, πέρα από αναφορική-πληροφοριακή, η κειμενική τους λειτουργία είναι και μεταγλωσσική καθώς αντικείμενο αναφοράς είναι η γλώσσα και η χρήση της (Nord, 1997/2014, σ.98). Ταυτόχρονα, τα κείμενα-πηγή A&B δεν περιορίζονται μόνο στη μετάδοση του αναφορικού περιεχομένου. Με άλλα λόγια, τα δύο κείμενα

είναι και προτρεπτικά λόγω της κλητικής λειτουργίας τους. Η κλητική λειτουργία είναι προσανατολισμένη στον δέκτη, κάθε κείμενο-πηγή επικαλείται τη δεκτικότητα και τις εμπειρίες του αναγνωστικού κοινού του πολιτισμού-πηγή (Nord, 1997/2014, σελ. 104-105). Τα πρωτότυπα είναι διάχυτα με πολιτισμικούς ενδείκτες και αναφορές, καθώς οι αρθρογράφοι στοχεύουν στην εξοικείωση του αναγνωστικού κοινού με το νέο λεξιλόγιο και στον προσανατολισμό του προς μια κουλτούρα αποδοχής χωρίς ανισότητες και διακρίσεις. Για να εξασφαλιστεί αυτό, σε κάθε κείμενο η κλητική λειτουργία επιτελείται μέσω της επίκλησης σε διαφορετικές προηγούμενες εμπειρίες, γνώσεις και συγκρίσεις, ώστε το αγγλόφωνο ή γαλλόφωνο αναγνωστικό κοινό να αναγνωρίσει κάτι που του είναι ήδη γνωστό. Η κλητική λειτουργία του εκάστοτε κειμένου προσαρμόζεται στο πολιτισμικό υπόβαθρο των αναγνωστών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα κρυφά κλητικά μηνύματα των κειμένων-πηγή, μέσω των αναφορών στο κίνημα Black Lives Matter και στη δολοφονία του Τζόρτζ Φλόιντ, για τους αγγλόφωνους αναγνώστες, ή τη δολοφονία των Τζόις Έσακουαν το 2020 και Μαρί-Ζοζέφ Ανζελίκ το 1734, για τους γαλλόφωνους αναγνώστες του Καναδά. Οι αρθρογράφοι προσπαθούν να επικαλεστούν τις ευαισθησίες των αναγνωστών-πηγή, οι οποίοι είναι σε θέση να συνδέσουν τις αναφορές με την αποικιοκρατία και τη διαίωνιση του ρατσισμού προς τα μη-λευκά άτομα στις χώρες τους.

6.4. Πραγματολογικά & πολιτισμικά μεταφραστικά προβλήματα

Κατά τη φάση της αναδιατύπωσης ανακύπτουν πραγματολογικά μεταφραστικά προβλήματα. Σαφώς, οι αναγνώστες-στόχος και οι αναγνώστες-πηγή διαφέρουν ως προς το πολιτισμικό τους υπόβαθρο, δεν διαθέτουν τις ίδιες εμπειρίες ή το ίδιο εύρος γνώσεων σχετικά με τους πολιτισμούς-πηγή. Ωστόσο, θα ήταν δόκιμο να αξιοποιηθεί σε αυτήν την περίπτωση η τεχνική της προσαρμογής και να αντικατασταθούν οι παραπάνω αναφορές με αναφορές στη δολοφονία του Αλεξάνδρου Γρηγορόπουλου ή του Ζακ Κωστόπουλου και τα ελληνικά αντιρατσιστικά κινήματα που ακολούθησαν, ούτως ώστε οι ελληνόφωνοι αναγνώστες να κάνουν αντίστοιχους συνειρμούς; Η απάντηση είναι όχι. Το πλαίσιο μέσα στο οποίο περιγράφονται οι πολιτισμοί-πηγή διατηρείται στα κείμενα-στόχος και δημιουργείται στους ελληνόφωνους αναγνώστες εσκεμμένα μια αίσθηση ξενικότητας και πολιτισμικής απόστασης. Οι πολιτισμικοί ενδείκτες των ΚΠ δεν αντικαθίστανται στα ΚΣ. Ως εκ τούτου, η κλητική λειτουργία των ΚΠ μετατρέπεται σε πληροφοριακή στα ΚΣ, τα οποία πληροφορούν τους αναγνώστες-στόχος για τους πολιτισμούς-πηγή.

Κατά την αναδιατύπωση, η προσπάθεια μη αλλοίωσης των πολιτισμικών στοιχείων όπως παρατίθενται από τους αρθρογράφους είναι συστηματική. Το πραγματολογικό μεταφραστικό πρόβλημα ανάγεται σε πολιτισμικό κατά τη μετάφραση κύριων ονομάτων, τοπωνυμίων, τίτλων συγγραφικών έργων και επωνυμιών διάφορων άλλων φορέων που αναφέρονται στα ΚΠ αθροιστικά. Τα παραπάνω δεν προσαρμόζονται στο ελληνικό πολιτισμικό πλαίσιο κατά τη μετάφραση τους, διότι λειτουργούν ως ενδείκτες των πολιτισμών-πηγή. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις υφολογικές συμβάσεις της ελληνικής αρθρογραφίας συνηθίζεται η φωνητική μεταγραφή των

κύριων ονομάτων, των τοπωνυμίων, διότι με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους αναγνώστες-στόχος να τα προφέρουν. Επομένως, τα κύρια ονόματα και τοπωνύμια αποδίδονται με προσαρμοσμένα δάνεια (π.χ. *Viet Thanh Nguyen* → *Βιέτ Θαν Νγκουιέν*, *Marie-Joseph Angélique* → *Μαρί-Ζοζέφ Ανζελίκ*, *Nashville, Tenn.* → *Νάσβιλ της πολιτείας του Τενεσί*, *Québec* → *Κεμπέκ*). Οι τίτλοι συγγραφικών έργων που αναφέρονται στα ΚΠ αποδίδονται στα ελληνικά είτε με κατά λέξη μετάφραση [*«Πώς να είσαι αντιρατσιστής»* (*How to Be an Antiracist*), *«Αποτυπώματα Αντίστασης»* (*Empreintes de résistances*)], είτε με μετατροπία [*«Πού οφείλεται η αποτυχία του BIPOC»* (*Why BIPOC Fails*)], ως προϋπόθεση για την πρόσληψη του νοήματος των τίτλων από το ελληνόφωνο αναγνωστικό-κοινό. Ταυτόχρονα, η διατήρηση των πρωτογενών τίτλων με τα αυτούσια δάνεια εντός παρενθέσεων προσφέρει τη δυνατότητα αναζήτησης τους στη ξενόγλωσση εργογραφία.

Οι επωνυμίες διάφορων φορέων, που αναφέρονται στα ΚΠ, λειτουργούν επίσης ως ενδείκτες των πολιτισμών-πηγή. Πρόκειται κυρίως για επωνυμίες φορέων και οργανισμών, θεσμών, περιοδικών, εφημερίδων, λεξικών, πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, κλπ. Η απόδοση τους στα ελληνικά γίνεται με την αξιοποίηση ενός συνδυασμού μεταφραστικών τεχνικών. Για παράδειγμα, οι ξένοι πανεπιστημιακοί θεσμοί μεταφράζονται μέσω προσαρμοσμένων δανείων ή/και κατά λέξης μετάφρασης (π.χ. *Southwestern Law School* → *Νομική Σχολή Σαουθγουέστερν*, *Wellesley College* → *Γουέλσλι Κόλετζ*). Οι περισσότερες επωνυμίες που αναφέρονται στα ΚΠ διατηρήθηκαν στα ΚΣ μέσω αυτούσιων δανείων με λατινικούς χαρακτήρες και άλλοτε προηγούνταν ή ακολουθούσε το κατάλληλο επεξηγηματικό συγκεκριμένο (π.χ. *New York Times / NYT* → *New York Times*, *Twitter* → *Twitter*, *Race Forward*, *Color of Change*, *TERMIUM Plus*). Ωστόσο, όπου χρειάστηκε να γίνει διευκρίνιση σε σχέση

με τη λειτουργία του εκάστοτε φορέα , προστέθηκε το κατάλληλο επεξηγηματικό συγκείμενο μέσω μετατροπίας (συγκεκριμένο αντί αφηρημένου) και ύστερα ακολούθησε η επωνυμία με τους λατινικούς χαρακτήρες (π.χ. *Merriam-Webster* → διαδικτυακό αμερικανικό λεξικό *Merriam-Webster*, *Cherokee Nation* → ομοσπονδιακά αναγνωρισμένη φυλή *Cherokee Nation*, *Arkansas Soul* → πλατφόρμα ψηφιακών μέσων *Arkansas Soul*, *Ligue des droits et libertés* → μη κερδοσκοπικός οργανισμός *Ligue des droits et libertés*). Τέλος, σε άλλες περιπτώσεις δεν χρησιμοποιήθηκαν αυτούσια δάνεια και αντ'αυτού αξιοποιήθηκαν οι μεταφραστικές τεχνικές της μετάταξης και της μετατροπίας (π.χ. «*sœurs de luttés*» → «αδερφές αγωνίστριες», *Statistique Canada* → Στατιστική Υπηρεσία του Καναδά, *Office québécois de la langue française* → Γραφείου για τη γαλλική γλώσσα του Κεμπέκ).

6.5. Γλωσσικά & ιδιάζοντα μεταφραστικά προβλήματα

Όπως προαναφέρθηκε, κύριο μέλημα κατά τη φάση της αναδιατύπωσης ήταν η διατήρηση της αναφορικής και πιο συγκεκριμένα της μεταγλωσσικής λειτουργίας που επιτελούν τα ΚΠ. Τα πρωτότυπα αναφέρονται σε νεολογισμούς και όρους της αγγλικής γλώσσας που έχουν προκύψει μέσα από μεταβολές στο πολιτικό και κοινωνιογλωσσικό περιβάλλον των πολιτισμών-πηγή. Ορισμένοι από τους όρους αυτούς είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με την πραγματικότητα της Βορείου Αμερικής και αποτελούν επί της ουσίας πολιτισμικούς ενδείκτες. Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε να διατηρηθεί και να μην αλλοιωθεί το πολιτισμικό και υφολογικό φορτίο των όρων αυτών. Συνεπώς, κατά τη μετάφρασή τους τα πραγματολογικά και πολιτισμικά μεταφραστικά προβλήματα ανάγονται σε γλωσσικά και ιδιάζοντα/

κειμενοϊδιομορφικά. Τα γλωσσικά και κειμενοϊδιομορφικά μεταφραστικά προβλήματα κατηγοριοποιούνται με βάση το αντικείμενο αναφοράς τους σε προβλήματα που αφορούν το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον, τη φυλετική ταυτότητα, τη συμπεριληπτική/ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα και την έμφυλη ταυτότητα.

6.5.1. Ως προς το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον

Ενδεικτικά, και στα δύο ΚΠ αναφέρεται το αντιρατσιστικό κίνημα *Black Lives Matter*. Παρατηρείται ότι στην ελληνική αρθρογραφία η σύμφραση εμφανίζεται με αυτούσιο δάνειο και λατινικούς χαρακτήρες. Στα ΚΣ η σύμφραση μεταφράζεται με αυτούσιο δάνειο και ακολουθεί η κατά λέξη μετάφραση, για να παρουσιαστεί το πλήρες σημασιολογικό περιεχόμενο της σύμφρασης [*Black Lives Matter (Οι-ζωές-των-Μαύρων-έχουν-αξία)*].

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στον νεολογισμό *woke* που εμφανίζεται και στα δύο ΚΠ. Το ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό δεν είναι εξοικειωμένο με την επονομαζόμενη «κουλτούρα αφύπνισης»· επομένως ο μεταφραστής οφείλει να παρέχει το κατάλληλο επεξηγηματικό συγκείμενο, για να γίνει κατανοητό το πλήρες σημασιολογικό περιεχόμενο του νεολογισμού. Ο όρος αποδίδεται στα ΚΣ μέσω αυτούσιου δανείου σε λατινικούς χαρακτήρες και κατά λέξη μετάφρασης («*woke*», δηλαδή «*αφυπνισθείς*»). Η κατά λέξη μετάφραση βρίσκεται εντός εισαγωγικών, καθώς η μετοχή δεν αναφέρεται σε κυριολεκτική αφύπνιση, αλλά σε συνειδησιακή. Κρίθηκε ωστόσο απαραίτητο να δοθούν οι απαραίτητες διευκρινίσεις σχετικά με την πρωτότυπη διατύπωση και η επεξήγηση να διευρυνθεί. Στο ΚΣΑ η επεξήγηση γίνεται μέσω μετατροπίας, δηλαδή με διευκρινίσεις ως προς την πρωτότυπη διατύπωση [*H*

ίδια βρίσκει εξαιρετικά ενοχλητική την υποτιμητική χρήση του επιθέτου «woke», δηλαδή «αφυπνισθείς». Ως όρος πολιτικής ταυτότητας έχει αποκτήσει πολλές εναλασσόμενες σημασίες, συμπεριλαμβανομένης αυτής που αντανακλά τη δική της εμπειρίας και αναφέρεται στην «κουλτούρα αφύπνισης», στη συνειδησιακή αφύπνιση σχετικά με τις κοινωνικές ανισότητες, τις φυλετικές και έμφυλες διακρίσεις. Όμως πλέον ο όρος υπαινίσσεται ότι τα ιδεώδη της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι παράλογα και υποκριτικά.]. Στο ΚΠΒ η επεξήγηση λαμβάνει τη μορφή υποσημείωσης (ΣτΜ) στο τέλος της σελίδας (Ο όρος *woke*, δηλαδή «αφυπνισθείς», είναι όρος πολιτικής και πολιτισμικής ταυτότητας της αμερικανικής Αριστεράς. Η «κουλτούρα της αφύπνισης» αναφέρεται στη συγκρότηση μιας συνείδησης από όσους αποκτούν επίγνωση γύρω από τις κοινωνικές ανισότητες, τις φυλετικές και έμφυλες διακρίσεις). Με αντίστοιχο τρόπο μεταφράστηκαν και οι παράγωγοι σύμπλοκοι όροι που συναντώνται στο ΚΠΑ [*she had felt “woken up”* → ένιωσε να «αφυπνίζεται» συνειδησιακά (μετάταξη & μετατροπία λόγω της προσθήκης του επιρρήματος), “*wokespeak*” → «*wokespeak*», δηλαδή «γλώσσα αφύπνισης» (δάνειο & κατά λέξη μετάφραση)].

Στο ΚΠΒ αναφέρεται ένας ακόμα νεολογισμός κοινωνικοπολιτικής ταυτότητας, αρκτικόλεξο *TERF*. Ο όρος αποδόθηκε με αυτούσιο δάνειο, διατηρείται δηλαδή το πρωτογενές αρκτικόλεξο στη συντομευμένη και ανεπτυγμένη του μορφή και ακολούθησε η μετάφραση του επεξηγηματικού συγκειμένου μέσω μετατροπίας με διευκρινίσεις ως προς την πρωτότυπη διατύπωση [(...) *TERF (Trans Exclusionary Radical Feminist)* αναφέρεται σε «άτομα που υποστηρίζουν το ριζοσπαστικό φεμινισμό, τον οποίο εργαλειοποιούν με στόχο τον αποκλεισμό και την καταστολή των δικαιωμάτων των τρανς ατόμων»].

Στο ΚΠΑ αναφέρονται ακόμα περισσότεροι νεολογισμοί από το αμερικανικό κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, η μετάφραση της σύμφρασης *land acknowledgements* έγινε μέσω εκτύπου και μετατροπίας (*“land acknowledgements”* → «απονομές εδαφικότητας»). Στο συγκεκριμένο διασαφηνίζεται στο ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό ότι η σύμφραση αναφέρεται σε παραδοχές επίσημων παραγόντων ότι η ομιλία ή δημόσια εκδήλωση, στην οποία συμμετέχουν, λαμβάνει χώρα σε εδάφη που κάποτε κατοικούνταν από Ιθαγενείς της Αμερικής. Η χρήση το όρου «εδαφικότητα», έναντι των όρων «εδάφη» ή «γη», γεφυρώνει το σημασιολογικό κενό που προκύπτει κατά τη μετάφραση της σύμφρασης, καθώς η εδαφικότητα αναφέρεται στην αντίληψη κάποιων πληθυσμιακών ομάδων ότι έχουν πλήρη δικαιοδοσία πάνω στο έδαφος που ζουν έναντι τρίτων.

Προβληματική υπήρξε και η μετάφραση δύο συμφράσεων που αναφέρονται στη διαιώνιση του συστημικού ρατσισμού. Οι συμφράσεις *implicit bias* και *complicit bias* αποδόθηκαν στα ελληνικά μέσω φραστικών εκτύπων (*“implicit bias”* → «ενδόμυχη προκατάληψη», *“complicit bias”* → «παθητική προκατάληψη»). Η επιλογή των παραπάνω ελληνικών αποδόσεων τεκμηριώνεται βάσει των παρακάτω ορισμών. Η σύμφραση *implicit bias* είναι συνώνυμη με τη σύμφραση *unconscious bias* και αναφέρεται σε ασυνείδητες προκαταλήψεις ενός ατόμου, οι οποίες ενδέχεται να διαφέρουν εκ διαμέτρου με τις πεποιθήσεις και τις αξίες, που το άτομο αυτό ενστερνίζεται (Ruhl, 2020). Στην επιστημονική κοινότητα υπάρχουν διαφωνίες σχετικά με το κατά πόσο αυτές οι προκαταλήψεις είναι πραγματικά ασυνείδητες (Delvin, 2018). Στην πραγματικότητα, η αναφορά στο ασυνείδητο λειτουργεί ως αποποίηση ευθύνης (Harmon, 2021) για τις φαινομενικά ακούσιες προκαταληπτικές συμπεριφορές ενός ατόμου. Επομένως, η σύμφραση *implicit bias* αποδίδεται ως

ενδόμυχη προκατάληψη και όχι ως σιωπηρή, κρυφή (Παπαγεωργίου, 2014) ή ασυνείδητη προκατάληψη, προκειμένου να δοθεί έμφαση στο γεγονός πως η προκατάληψη εμφανίζει ένα βαθμό συνειδητότητας αλλά είναι κρυμμένη τόσο βαθιά στο νου και τη συνείδηση ενός ατόμου ώστε να μοιάζει σαν να έχει διαμορφωθεί εν αγνοία του. Αντίστοιχα, όπως αναφέρεται στο ΚΠΑ, ο νεολογισμός *complicit bias* εμφανίστηκε για να υπογραμμίσει την ανάμειξη, την ανοχή των ατόμων και της κοινωνίας στη διαιώνιση του συστημικού ρατσισμού (Deo, 2021). Η σύμφραση αποδόθηκε ως *παθητική προκατάληψη*, καθώς τα άτομα, που διατηρούν μια παθητική στάση σε περιστατικά ρατσισμού εις βάρος τρίτων, είναι στην πραγματικότητα και τα ίδια προκατειλημμένα και συνυπεύθυνα για τη διαίωνιση των κοινωνικών ανισοτήτων. Τέλος, στο ΚΠΑ αναφέρεται ο νεολογισμός *microaggressions* που αφορά στο συστημικό ρατσισμό, τις καθημερινές προκαταληπτικές συμπεριφορές προς τις στιγματισμένες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες (“microaggression”, n.d.). Η μετάφρασή του γίνεται μέσω μετάταξης (“*microaggressions*” → «μικροεπιθετικότητα»), χωρίς να ακολουθεί επεξηγηματικό συγκείμενο.

6.5.2. Ως προς τη φυλετική ταυτότητα

Ταυτόχρονα, στα δύο ΚΠ αναφέρονται και διάφοροι νεολογισμοί που αφορούν τη φυλετική ταυτότητα ενός ατόμου. Για παράδειγμα, αρκτικόλεξο *BIPOC* (*Black, Indigenous and People of Color*) ή απλώς *POC* (*People of Color*) εμφανίζεται σε διάφορα σημεία των κειμένων. Στο ΚΠΒ σημειώνεται ότι παρά την ύπαρξη του ισοδύναμου γαλλικού αρκτικόλεξου *PANDC* (*Personnes Autochtones, Noires et de Couleur*), η αγγλική εκδοχή φαίνεται να έχει επικρατήσει. Εγείρεται, λοιπόν, το

ερώτημα: θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ισοδύναμο αρκτικόλεξο από την ελληνική απόδοση των επιμέρους όρων, δηλαδή Μαύρα, Ιθαγενή και έγχρωμα άτομα (ΜΙΘΕΑ) ή έγχρωμα άτομα (ΕΑ); Πρόκειται για μια δόκιμη πρόταση που θα μπορούσε να αφομοιωθεί από την ελληνική γλώσσα. Στα δύο ΚΣ εμφανίζεται από μια φορά το ελληνικό αρκτικόλεξο ΜΙΘΕΑ εντός παρένθεσης. Ωστόσο, η συνεχής αναφορά στο ελληνικό αρκτικόλεξο θα παρεμπόδιζε τη διατήρηση της μεταγλωσσικής λειτουργίας στα ΚΣ. Επομένως, στο σύνολο των ΚΣ διατηρείται η πρωτογενής συντομευμένη μορφή των αρκτικόλεξων και ακολουθεί η πρωτογενής ανεπτυγμένη μορφή τους όπου χρειάζεται. Στο συγκεκριμένο φυσικά διασαφηνίζεται στο ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό ότι πρόκειται για συμπεριληπτικούς όρους που αναφέρονται στα Μαύρα, Ιθαγενή και έγχρωμα άτομα. Μάλιστα, εμφανίζεται από μια φορά και στα δύο ΚΣ το προσαρμοσμένο δάνειο του αγγλικού αρκτικόλεξου BIPOC, δηλαδή η φωνητική μεταγραφή του σε πλάγια γραφή (*μπάι-ποκ*), σαν οδηγία για τη σωστή προφορά του αρκτικόλεξου προς το ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό. Με παρόμοιες μεταφραστικές τεχνικές αποδίδονται και τα παράγωγα αρκτικόλεξα *QPOC* και *QTPOC*, που συναντώνται στο ΚΠΒ [*QPOC* ή *QTPOC* (...) *έγχρωμα, κουήρ και τρανς άτομα* (αυτούσιο δάνειο & κατά λέξη μετάφραση)].

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει να γίνει στον νεολογισμό *Latinx* που συναντάται στο ΚΠΑ. Η δημιουργία του όρου εντάσσεται στο πλαίσιο διαμόρφωσης μιας μη σεξιστικής και ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας στις ΗΠΑ. Προκειμένου να αποφευχθεί η γενικευτική χρήση του αρσενικού γένους με το επίθετο *Latino*, η κατάληξη «-ο» αντικαταστάθηκε από την ουδέτερη ως προς το φύλο κατάληξη «-x». Στο ΚΣ προτιμήθηκε η μετάφραση του όρου στα ελληνικά με δάνειο σε λατινικούς χαρακτήρες, ούτως ώστε να περισωθεί η μεταγλωσσική λειτουργία του ΚΠΑ και η

αναφορά στους γραμματικούς κανόνες της αγγλικής γλώσσας. Ο μεταφραστής οφείλει να παρέχει το κατάλληλο επεξηγηματικό συγκείμενο, για να γίνει κατανοητό το πλήρες σημασιολογικό περιεχόμενο του νεολογισμού. Στο ΚΣΑ γίνεται σαφές ότι πρόκειται για έναν όρο φυλετικής ταυτότητας που αναφέρεται σε «άτομα λατινοαμερικανικής καταγωγής (...) που δεν αυτοπροσδιορίζονται ούτε ως άντρας ούτε ως γυναίκα». Ωστόσο, κρίθηκε απαραίτητο η επεξήγηση να διευρυνθεί κατά την πρώτη αναφορά του όρου στο ΚΣΑ και να λάβει τη μορφή υποσημείωσης (ΣτΜ) στο τέλος της σελίδας. Συγκεκριμένα, η υποσημείωση δίνει τη δυνατότητα στο ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό να ενημερωθεί σχετικά με την προέλευση και την προφορά του πρωτογενούς όρου [(λάτιν-εξ) - προσαρμοσμένο στους ελληνικούς χαρακτήρες δάνειο εντός παρένθεσης και σε πλάγια γραφή], ενώ η αναφορά στον ισοδύναμο ελληνικό όρο (Λατινοαμερικανό/Λατινοαμερικανά) δίνει τη δυνατότητα στο αναγνωστικό κοινό να υιοθετήσει στην καθημερινότητα του μια ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα (Ο νεολογισμός *Latinx* (λάτιν-εξ) δημιουργήθηκε προκειμένου να αποφευχθεί η γενικευτική χρήση του ουσιαστικού αρσενικού γένους «*Latino*» ή η χρήση του επιθέτου θηλυκού γένους «*Latina*» κατά την αναφορά σε άτομα λατινοαμερικανικής καταγωγής. Οι καταλήξεις «-ο» και «α» αντικαταστάθηκαν από την κατάληξη «-x» που αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα ταυτοτήτων φύλου, οι οποίες δεν εμπίπτουν στη δυαδικότητα του φύλου. Στα ελληνικά ο όρος μεταφράζεται με τη χρήση του ουσιαστικού ουδέτερου γένους «Λατινοαμερικανό» για τον ενικό αριθμό ή «Λατινοαμερικανά» για τον πληθυντικό αριθμό) ('*Latinx*' And Gender Inclusivity, 2018).

6.5.3 Ως προς τη συμπεριληπτική & ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα

Εγείρεται λοιπόν το εξής ερώτημα: μπορεί η ελληνική γλώσσα να είναι ουδέτερη ως προς το φύλο; Η γενικευτική χρήση του αρσενικού γένους ως συμπεριληπτικού διαιώνίζει και νομιμοποιεί τις έμφυλες ανισότητες εις βάρος των γυναικών και το γλωσσικό σεξισμό (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2018). Ως λύση στο ζήτημα του γλωσσικού σεξισμού στην ελληνική γλώσσα έχει κατά καιρούς προταθεί η χρήση διπλών τύπων (χρήση αρσενικού και θηλυκού γένους), η αντικατάσταση των έμφυλων καταλήξεων με το σύμβολο «@» (Καλοβυρνάς, 2016) ή το ουδέτερο γένος. Ωστόσο, η χρήση διπλών τύπων (π.χ. Λατινοαμερικάνοι/-ες) δεν είναι απαραίτητα συμπεριληπτική και μειώνει την αναγνωσιμότητα του κειμένου, ενώ η χρήση του συμβόλου «@» (π.χ. Λατινοαμερικάν@) είναι προβληματική γιατί δεν προφέρεται (Καλοβυρνάς, 2016). Η χρήση του ουδέτερου γένους (π.χ. Λατινοαμερικανό), όπως αναφέρεται και παραπάνω, αποτελεί την πλέον αποδεκτή και δόκιμη λύση.

Το ζήτημα της χρήσης συμπεριληπτικής και ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας αφορά και τα δύο μεταφράσματα στο σύνολο τους. Στο ζεύγος κειμένων Α αναφέρεται ότι είναι ευρέως αποδεκτή η χρήση των αντωνυμιών πληθυντικού αριθμού “*they/them*” (αυτά), για να αναφερθεί κανείς σε ένα μόνο άτομο με μη-δυναδική ταυτότητα φύλου. Με αφορμή την αναφορά αυτή, αποφασίστηκε στα κείμενα-στόχος να γίνεται η χρήση λέξεων χωρίς σήμανση γένους, ώστε να γίνεται συμπεριληπτική και ισότιμη αναφορά σε όλα τα φύλα. Για αυτόν το λόγο αποφεύχθηκε ακόμα και η χρήση του ουσιαστικού αρσενικού γένους «άνθρωπος» και προτιμήθηκε η χρήση του ουσιαστικού ουδέτερου γένους «άτομο», που εξυπηρετεί τη

μη αναφορά σε διπλές σημάνσεις του γένους (Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, 2018).

6.5.4. Ως προς την έμφυλη ταυτότητα

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στους όρους έμφυλης ταυτότητας που συναντώνται και στα δύο ζεύγη κειμένων. Πρόκειται για όρους που συνθέτουν το διεθνές αρκτικόλεξο *LGBTQ*, ή τις εμπλουτισμένες μορφές του *LGBTQIA+* και *LGBTQQIA2SP+*, που αναφέρονται στο ΚΠΑ και στο ΚΠΒ, αντίστοιχα. Στα ΚΣ εμφανίζονται τα ισοδύναμα ελληνικά αρκτικόλεξα *ΛΟΑΤΚ* και *ΛΟΑΤΚΙ+* για την πληρέστερη μορφή. Πρόκειται για αρκτικόλεξα που έχουν προκύψει από τις ελληνικές αποδόσεις των επιμέρους όρων, που συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

	Κείμενο-πηγή Α	Κείμενο-πηγή Β	Κείμενα-στόχος Α&Β
L → Λ	Lesbian	Personne lesbienne	Λεσβία
G → Ο	Gay person	Personne gaie	Ομοφυλόφιλο άτομο
B → Α	Bisexual person	Personne bisexuelle	Αμφιφυλόφιλο άτομο
T → Τ	Transgender person	-	Διεμφυλικό άτομο
	Trans person	Personne trans	Τρανς άτομο
Q → Κ	Queer person	Personne queer	Κουήρ (queer)
	Questioning person	Personne en questionnement	Διερωτώμενο άτομο που εξερευνά ακόμα τον σεξουαλικό του προσανατολισμό και την

			ταυτότητα φύλου του (questioning)
I→I	Intersex person	Personne intersexe	Ίντερσεξ/μεσοφυλικό άτομο
A → +	Asexual perosn	Personne asexuelle	Ασέξουαλ άτομο
	Ally	-	Σύμμαχος της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας
	-	Personne aromantique	Άτομο που δεν βιώνει ρομαντική-συναισθηματική έλξη προς άλλα άτομα (aromantic)
2S→ +	-	Personne bispirituelle (two-spirited)	Άτομο με ταυτότητα διπλού φύλου που νιώθει άντρας και γυναίκα ταυτόχρονα (two-spirit)
P → +	-	Personne pansexuelle	Πανσέξουαλ άτομο

Το σύμβολο «+» αφορά επιπλέον ταυτότητες φύλου και σεξουαλικούς προσανατολισμούς. Η διαμόρφωση του πίνακα βασίστηκε στον νομικό οδηγό του Ν. Χαμτζούδη (2015), *Η νομική προστασία του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου: καταπολεμώντας τις διακρίσεις, τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους*, και στο ηλεκτρονικό γλωσσάρι του Σωματείου Color Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας (2016), *Ορολογίες* (<https://www.colouryouth.gr/terms/>).

Παρατηρείται, λοιπόν, ότι αξιοποιήθηκαν διάφορες μεταφραστικές τεχνικές για την απόδοση των όρων στα ελληνικά. Κάποιοι από αυτούς μεταφράστηκαν με δάνειο προσαρμοσμένο στο ελληνικό αλφάβητο (*τρανς άτομο*, *ασέξουαλ άτομο*, *πανσέξουαλ άτομο*). Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει μια διευκρίνιση για τη διαφοροποίηση των όρων *trans* και *transgender*. Ο περιεκτικός όρος «*τρανς*» αναφέρεται σε διεμφυλικά, τραβεστί/παρενδυτικά, ανδρόγυνα, πολυφυλικά, τζέντερκουηρ, άφυλα και άλλα άτομα με μη-δυαδική ταυτότητα και έκφραση φύλου (Χαμτζούδης, 2015). Στον ορισμό αυτό βασίστηκε και η μετάφραση των παράγωγων όρων *anti-trans* και *transphobe* [*anti-trans* → *τρανσφοβικό* (μετατροπία), *transphobe* → *τρανσφοβικό* (δάνειο)]. Επομένως, η απόδοση του όρου *trans* ως *διεμφυλικό άτομο* θα ήταν λανθασμένη, καθώς θα απέκλειε κάποιες ταυτότητες φύλου. Αντίθετα, το προσαρμοσμένο δάνειο «*διεμφυλικό άτομο*» αποτελεί το πλήρες ισοδύναμο του όρου *transgender person*. Υπήρξαν άλλοι όροι που μεταφράστηκαν με προσαρμοσμένα δάνεια (*gay person / personne gaie* → *ομοφυλόφιλο άτομο*, *bisexual person/personne bisexuelle* → *αμφιφυλόφιλο άτομο*, *transgender person* → *διεμφυλικό άτομο*, *intersex person/personne intersexe* → *ίντερσεξ/μεσοφυλικό άτομο*). Όσον αφορά τον ελληνικό όρο *ομοφυλόφιλο*, τα ακριβή ισοδύναμά του στην αγγλική και γαλλική γλώσσα είναι *homosexual* και *homosexuel*, αντίστοιχα. Η χρήση του προσαρμοσμένου στο ελληνικό αλφάβητο δανείου «*γκέι*» για την απόδοση των όρων *gay* και *personne gaie* δεν θα εξυπηρετούσε τη σύνδεση του όρου με το γράμμα «Ο» του αρκτικόλεξου ΛΟΑΤΚΙ+. Όσον αφορά το γράμμα «Ι» του αρκτικόλεξου, η χρήση διπλοτυπίας [*ίντερσεξ/μεσοφυλικό άτομο* (προσαρμοσμένα δάνεια)] εξυπηρετεί τον ίδιο σκοπό.

Κάποιοι άλλοι όροι μεταφράστηκαν μέσω συνδυασμού διάφορων μεταφραστικών τεχνικών. Ενδεικτικά, η μετάφραση του όρου «*queer*» έγινε δάνειο, δηλ. με τη χρήση

διπλού τύπου [*κουήρ (queer)*]. Στις υπόλοιπες αναφορές του μέσα στα ΚΣ διατηρήθηκε μόνο το προσαρμοσμένο δάνειο, που διευκολύνει το αναγνωστικό κοινό-στόχος στην προφορά του όρου. Το αυτούσιο δάνειο εντός της παρένθεσης εξυπηρετεί τη διατήρηση της μεταγλωσσικής λειτουργίας των ΚΠ. Η κυριολεκτική απόδοση του όρου στα ελληνικά ως το «*παράξενο*» ή το «*αλλόκοτο*» θα αποτελούσε μεταφραστικό λάθος. Παρότι ο όρος είχε λάβει αρχικά μια προσβλητική σημασία για τα άτομα που απέκλιναν από τις ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες ως προς το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου τους, τις τελευταίες δεκαετίες έχει επανοικειοποιηθεί τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα ως σύμβολο υπερηφάνειας [Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), 2020].

Επιπλέον, για την απόδοση των όρων «*questioning person/personne en questionnement*», «*personne aromantique*» και «*personne bispirituelle (two-spirited)*», πέρα από την παράθεση των αυτούσιων αγγλικών δανείων εντός παρενθέσεων, κρίθηκε απαραίτητο να δοθεί το κατάλληλο επεξηγηματικό συγκείμενο μέσω κατά λέξη μετάφρασης, μετατροπίας και μετατάξεων, προκειμένου το ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό να κατανοήσει το πλήρες σημασιολογικό περιεχόμενο των όρων [*διερωτώμενο άτομο που εξερευνά ακόμα τον σεξουαλικό του προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου του (questioning) & άτομο που δεν βιώνει ρομαντική-συναισθηματική έλξη προς άλλα άτομα (aromantic) & άτομο με ταυτότητα διπλού φύλου που νιώθει άντρας και γυναίκα ταυτόχρονα (two-spirit)*]. Αποκλειστικά για τη φράση του ΚΠΒ «*personne bispirituelle (two-spirited, (...) particularité autochtone*» η επεξήγηση διευρύνθηκε με τη μορφή υποσημείωσης (ΣτΜ) στο τέλος της σελίδας (*Ο όρος two-spirit, αυτολεξεί «δύο πνεύματα», πρωτοχρησιμοποιήθηκε*

από Ιθαγενείς της Βόρειας Αμερικής που πίστευαν στην συνύπαρξη ενός ανδρικού και ενός γυναικείου πνεύματος σε ένα σώμα) (Colour Youth, 2016).

Βεβαίως, στο ΚΠΒ αναφέρονται ακόμα περισσότεροι νεολογισμοί για την έμφυλη ταυτότητα. Πρόκειται για τα ακόλουθα αρκτικόλεξα που μεταφράστηκαν μέσω διάφορων τεχνικών:

- *AMAB, CAFAB & CAMAB*: αυτούσιο δάνειο, χωρίς την παράθεση της ανεπτυγμένης μορφής των αρκτικόλεξων, καθώς στο συγκεκριμένο γίνεται σαφές ότι «οι όροι αυτοί αναφέρονται σε εκδοχές του φύλου που έχει αποδοθεί αναγκαστικά ή όχι σε ένα άτομο κατά τη γέννησή του»,
- *F2M ou FTM (Female to Male) ou M2F (Male to Female)*: αυτούσιο δάνειο και κατά λέξη μετάφραση για την απόδοση της ανεπτυγμένης μορφής στα ελληνικά [(...) *F2M* ή *FTM* (από θηλυκό σε αρσενικό) και *M2F* (από αρσενικό σε θηλυκό)],
- *TGNCNB*: αυτόσιο δάνειο (συντομευμένη και ανεπτυγμένη μορφή του ακρικόλεξου) και προσθήκη απαραίτητων διευκρινίσεων [*TGNCNB (Transgender, Gender Nonconforming, and NonBinary) (...) διεμφυλικά άτομα ή άτομα μη συμμορφούμενα με το φύλο και τη δυαδικότητα του (...) άτομα των οποίων η ταυτότητα και έκφραση φύλου δεν πληροί τις κοινωνικές και πολιτισμικές προσδοκίες για τη θηλυκότητα ή την αρρενωπότητα*].

Τέλος, αξίζει να παρουσιαστούν κάποιοι ακόμα νεολογισμοί του ΚΠΒ. Για παράδειγμα, ο όρος *non hétéronormative* μεταφράστηκε μέσω κατά λέξη μετάφρασης ως *μη-ετεροκανονική*, ενώ ο όρος *cisnormative* μεταφράστηκε με μετατροπία ως *μη-διεμφυλικό-κανονική*. Ο όρος *σις* (*cis*), δηλαδή *μη – διεμφυλικό*, αναφέρεται σε ένα

άτομο που αυτοπροσδιορίζεται με το ίδιο κοινωνικό φύλο, ανδρικό ή γυναικείο, όπως το βιολογικό φύλο, που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση (Χαμτζούδης, 2015, σελ.130). Επίσης, ο όρος *transition* μεταφράστηκε μέσω μετατροπίας ως *φυλομετάβαση*. Η φυλομετάβαση αναφέρεται στην επιβεβαίωση φύλου, στον επαναπροσδιορισμό του και στην αλλαγή του τρόπου που το φύλο παρουσιάζεται κοινωνικά/ιατρικά/νομικά (Σωματείο Color Youth, 2016). Ο όρος *αλλαγή φύλου* θεωρείται παρωχημένος και αποφεύγεται, ενώ έχει συνδεθεί εσφαλμένως με την ιατρική διαδικασία της επέμβασης επαναπροσδιορισμού φύλου (Σωματείο Color Youth, 2016).

6.5.5. Ως προς το ύφος

Τέλος, αξίζει να γίνει μια σύντομη αναφορά στο ύφος των κειμένων. Σε γενικές γραμμές, ΚΠ και ΚΣ δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις. Ως προς την επισημότητα και την εξειδίκευση του λόγου, τα κείμενα παρουσιάζουν ένα ουδέτερο ύφος. Ως προς τη συγκινησιακή φόρτιση το ύφος των κειμένων είναι ρεαλιστικό. Φυσικά, το ύφος γίνεται εγκάρδιο και εξομολογητικό ως προς τη συγκινησιακή φόρτιση και απλό ως προς την εξειδίκευση στα σημεία που παρατίθενται οι βιωματικές αφηγήσεις των πολιτών, οι οποίες χαρακτηρίζονται από την προφορικότητα του ευθύ λόγου. Μάλιστα, στο ζεύγος κειμένων Α το ύφος του κειμένου εμφανίζεται σε μερικά σημεία φροντισμένο ή ακόμα και τεχνικό εξαιτίας της αναφοράς σε ορολογία από γλωσσολόγους (*“semantic bleaching”* → «σημασιολογικός αποχρωματισμός» ή «αποσημασιοποίηση»).

6.6. Επίλογος

Συμπερασματικά, τα μεταφράσματα που προέκυψαν ισορροπούν μεταξύ των μεταφραστικών στρατηγικών της οικειοποίησης και της ξενοποίησης (βλ. Γραμμενίδης, κ.ά., 2015, σελ.222). Με άλλα λόγια, τα δύο ΚΠ μεταφράστηκαν τεκμηριωτικά, όπως συνήθως συμβαίνει όταν γίνεται αναφορά σε μια γλώσσα ή έναν πολιτισμό μη οικείο στο αναγνωστικό κοινό-στόχος (Nord, 1997/2014, σελ.113-118). Τα πρωτότυπα κείμενα αναπαράγονται με αρκετά κυριολεκτικό τρόπο και στα μεταφράσματα προστίθενται οι απαραίτητες επεξηγήσεις σχετικά με τους πολιτισμούς-πηγή και τους νεολογισμούς της αμερικανικής Αριστεράς. Λόγω των πολλαπλών αναφορών στους πολιτισμούς-πηγή και της μεταγλωσσικής λειτουργίας των κειμένων, πολλά γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία των πρωτοτύπων εισβάλλουν στα μεταφράσματα. Ωστόσο, οι συντακτικές δομές των ΚΠ προσαρμόζονται στις συμβάσεις της ελληνικής γραφής και δίνεται προτεραιότητα στις γλωσσικές και υφολογικές προσδοκίες του ελληνόφωνου αναγνωστικού κοινού. Τα μεταφράσματα είναι επί της ουσίας αναδιατυπώσεις των πρωτότυπων κειμένων σε μια οικεία μορφή για το αναγνωστικό κοινό-στόχος.

Βιβλιογραφία

1. Γενική Γραμματεία Ισότητας των φύλων. (2018). *Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα*. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
2. Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
3. Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE). (2020). Κουίρ. Στο *Γλωσσάρι όρων και Έρευνες του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) για την Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1336?lang=el>
4. Γούτσος, Δ. & Γραγκάκη, Γ. (2015). *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
5. Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ., Κουρδής, Ε., Λουπάκη, Ε., & Φλώρος, Γ. (2015). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
6. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2018). *Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα*.
7. ΗΠΑ: Το «εμβόλιο» λέξη της χρονιάς για το λεξικό Merriam-Webster. (2021). *Cnn.gr*. Ανακτήθηκε από <https://www.cnn.gr/kosmos/story/291417/hpa-to-emvolio-lexi-tis-xronias-gia-to-lexiko-merriam-webster>
8. Θεοφιλόπουλος, Θ., & Παγάνης, Φ. (2019). Βασικές έννοιες και κατευθυντήριες γραμμές για επαγγελματίες και φοιτητές ΜΜΕ. Στο Θ. Θεοφιλόπουλος (Επιμ.), *Η ΛΟΑΤ κοινότητα και τα μέσα ενημέρωσης: οδηγός*

- για επαγγελματίες ΜΜΕ (σελ. 16-56). Αθήνα: ΚΜΟΠ - Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας & Colour Youth Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
9. Καλοβυρνάς, Λ. (2016). Πόσο βάρος σηκώνει ένα παπάκι;. *Protagon.gr*. Ανακτήθηκε από <https://www.protagon.gr/apopseis/editorial/poso-varos-sikwnei-ena-papaki-44341074322>
 10. Κεντρωτής, Γ. (1996). *Θεωρία και πράξη μετάφρασης*. Αθήνα: Διάυλος.
 11. Ματζάρογλου, Β. (2021). Μιλάς τη γλώσσα των Millennials;. *Urban culture* (767). Ανακτήθηκε από https://www.athensvoice.gr/life/urban-culture/697853_milas-ti-glossa-ton-millennials
 12. Παγάνης, Φ. (2019). *Οδηγός για νέα τρανς άτομα – Βασικές πληροφορίες για ζητήματα ταυτότητας φύλου*. Αθήνα: Colour Youth -Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
 13. Παπαγεωργίου, Μ., Μ., Α. (2014). *Το ανθρώπινο πρόσωπο και οι συγκινησιακές του εκφράσεις ως πεδίο διαμόρφωσης και απόδοσης φυλετικών στερεοτύπων*. (Μεταπτυχιακή διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Ελλάδα).
 14. Παριανού, Α. (2007). Η ανάγκη της λειτουργικής προσέγγισης στη μετάφραση ειδικών κειμένων. Εισήγηση στο 6^ο Συνέδριο της ΕΛΕΤΟ, *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία*. Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου.
 15. Σώκου, Κ. (2020). Από τον Τζον Λιούις έως τον Τζορτζ Φλόιντ. *Kathimerini.gr*. Ανακτήθηκε από

<https://www.kathimerini.gr/opinion/1089910/apo-ton-tzon-lioyis-eos-ton-tzorz-floint>

16. Χαμτζούδης, Ν. (2015). *Η νομική προστασία του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου: καταπολεμώντας τις διακρίσεις, τα εγκλήματα μίσους και τη ρητορική μίσους*. Αθήνα: Σωματείο Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.
17. Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. (2016). *Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου – Χρήσιμος Οδηγός*.
18. Color Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας. (2016). Ορολογίες. *Coloryouth.gr*. Ανακτήθηκε από <https://www.colouryouth.gr/terms/>
19. Delisle, J., Lee – Jahnke, H., & Cormier, M. (1999/2008). *Ορολογία της Μετάφρασης* (Γ. Φλώρος, Μτφ.). Αθήνα: Μεσόγειος.
20. Deo, M. (2021). Why BIPOC Fails. *Virginia Law Review*, 107, 115-142.
21. Devlin, H. (2018). Unconscious bias: what is it and can it be eliminated?. *Theguardian.com*. Ανακτήθηκε από <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/dec/02/unconscious-bias-what-is-it-and-can-it-be-eliminated>
22. Goodwin, M. (2017). Complicit Bias: Sexual Harassment and Communities That Sustain It. *Huffpost.com*. Ανακτήθηκε από https://www.huffpost.com/entry/complicit-bias-sexual-harassment-and-communities-that_b_5a2e238de4b0d7c3f262244f

23. Merriam-Webster. (2018). 'Latinx' And Gender Inclusivity. In *Merriam-Webster.com dictionary*. Ανακτήθηκε από <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/word-history-latinx>

24. Merriam-Webster. (n.d.). Microaggression. In *Merriam-Webster.com dictionary*. Ανακτήθηκε από <https://www.merriam-webster.com/dictionary/microaggression>

25. Newmark, P. (1988). *A textbook of translation* (Vol. 66). New York: Prentice hall.

26. Nord, C. (1997/2014). *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα* (Σ. Π. Γραμμενίδης – Δ. Λάμπρου, Μτφ.). Αθήνα: Δίαυλος.

27. Nord, C. (2005). *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis*. Amsterdam/New York: Rodopi.

28. Reiss, K. (1971/2002). *La critique des traductions, ses possibilités et ses limites*. (C. Bocquet., Trans.). Artois: Presses Université.

29. Reiss, K. (1977/1989). *Readings in Translation Theory* (A. Chesterman, Ed. & Trans.). Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 105 – 115.

30. Ruhl, C. (2020). Implicit or unconscious bias. *Simplypsychology.org*. Ανακτήθηκε από www.simplypsychology.org/implicit-bias.html

31. Seel, O. (2015). *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

32. Vinay, J.-P. & Darbelnet, J. (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris : Didier.
33. Wen, T. (2020). Is it possible to rid police officers of bias?. *Bbc.com*.
Ανακτήθηκε από <https://www.bbc.com/future/article/20200827-is-it-possible-to-rid-police-officers-of-bias>

Corpus

- Baillargeon, S. (2021). L'époque BIPOC, ou l'alliance des non-Blancs. *Ledevoir.com*. Retrieved from <https://www.ledevoir.com/societe/618969/des-mots-pour-mieux-dire-l-alliance-des-non-blancs>
- Harmon, A. (2021). BIPOC or POC? Equity or Equality? The Debate Over Language on the Left. *Nytimes.com*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2021/11/01/us/terminology-language-politics.html>